

**УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ИНСТИТУТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ, ОДБРАНА И МИР
СТУДИИ ПО БЕЗБЕДНОСТ**

Магистерски труд:

„Стратегиско безбедносни придобивки од воведувањето на биометриски лични документи во Република Македонија “

Ментор

проф. д-р Зоран Нацев

Студент:

Ивана Михајловска

Скопје, октомври 2015

СОДРЖИНА

1. Вовед	1
2. Европска Унија	7
2. 1. Почетоците на создавање на Европската Унија	7
2. 2. Структура на Европската Унија	9
2.2.1. Совет на Европската Унија	10
2.2.2. Европски парламент	10
2.2.3. Европска комисија	12
2.2.4. Суд на правдата	12
2.2.5. Европскиот совет	13
2. 3. Процес на проширување на Европската Унија	13
2. 4. Критериуми за членство во Европската Унија	15
3. Шенгенски договор	17
3.1. Потпишување на Шенгенската спогодба	17
3.2. Значењето на визниот режим	19
3.3. ФАДО систем	20
3.4. Шенгенски систем за информации – SIS	21
4. Република Македонија кон Европската Унија	23
4.1. Република Македонија во процесот на интеграција	23
4.2. Значајни документи на Република Македонија за интегративниот процес	26
4.2.1. Национална концепција за безбедност и одбрана на Република Македонија	26
4.2.2. Спогодба за стабилизација и асоцијација од 2001 година	28
4.2.3. Стратегија за интеграција на Р. Македонија во Европската Унија од 2004 година	28
4.2.4. Спогодба за олеснување на визниот режим и Спогодба за реадмисија со Европската Унија од 2007 година	31
5. Биометриски патни исправи	35
5.1. Реформа на полицијата преку „IPA“ програма	35

5.2. Спецификации на биометриската патна исправа	40
5.3. Заштитни елементи содржани во биометриската патна исправа.....	42
5.3.1. Биометриска идентификација	43
5.3.2. Поделба на заштитните елементи по степен на видливост	45
5.3.3. Поделба на заштитните елементи по тип	46
5.3.4. Поделба на заштитните елементи по левел на верификација	53
5.4. Утврдување на оригиналост на биометриските патни исправи.....	54
5.5. Постапка за издавање на биометриска патна исправа	59
6. Стратешки придобивки од имплементацијата на биометриските патни исправи	61
6.1. Број на излези на гранични премини во период од 2001-2013 година ...	62
7. Безбедносни придобивки од имплементацијата на биометриските патни исправи	71
7.1. Број на фалсификати во период од 2002-2012 година	71
8. Заклучок.....	89
9. Библиографија.....	92

АБСТРАКТ

Чувството за припадност е главен двигател на човекот за развој, соработка, компромис и успех. Да се биде дел од големото Европско семејство и да се уживаат поволностите и приликите од истото, за македонските граѓани е главна мотивација долги години. Патот до успехот често е поплочен со пречки и услови кои треба да се премостат, но чекор по чекор сме поблиску до реализација на долгопосакуваната цел - станување дел од Европската Унија.

Неодамна беше презентираан и имплементиран проектот за биометриски македонски патни исправи, како важен сегмент исполнет од страна на Р. Македонија. Овој успешен процес резултираше со отворање на вратите од страна на земјите од Шенген зоната, со воведувањето на визната либерализација.

Во овој труд се навлегува подлабоко кон имплементацијата на биометриски македонски патни исправи преку две суштински точки: стратешкиот и безбедносниот аспект од воведувањето. Се дава подетален увид и објаснување на воведените безбедносни заштитни елементи во македонската патна исправа, значењето на истите од личен и колективен сегмент, придобивките од имплементацијата, но и проблемите кои се неминовни во секој процес.

Даден е осврт на периодот пред и по воведувањето на биометриски македонски патни исправи, со анализа на бројот на излези од државните граници на македонски граѓани, бројот на фалсификувани македонски патни исправи, како и значењето и влијанието на визната либерализација.

Клучни зборови: Европска Унија, Шенген зона, биометриски патни исправи, заштитни елементи, фалсификувани исправи.

ABSTRACT

The feeling of belonging is the main engine of human development, cooperation, compromise and success. To be a part of the large European family, and therefore enjoy the benefits and opportunities, for Macedonian people is a huge motivation for many years. The road to success is always under construction, often paved with barriers and requirements that need to be bypassed, despite that one step at a time we are in the within reach of the realization of the long-desired goal - becoming part of the European Union.

Just recently, the project for the Macedonian biometric passports has been presented and implemented as a significant segment fulfilled by R. Macedonia. This process has resulted with opening the doors by the Schengen countries with the visa liberalization.

This thesis interprets more deeply the implementation of the Macedonian biometric passports through two essential points: strategic and security aspects from the introduction. Moreover, the thesis provides detailed analysis and explanation of the established security features in the Macedonian passport, the meaning of these from personal and collective angle, the benefits of the implementation, as well as the problems which are inevitable in any process.

Also, it presents a review of the period before and after the introduction of Macedonian biometric passports, by analyzing the number of outputs of the state borders by Macedonian citizens, the number of counterfeited Macedonian passports, and the significance and the impact of the visa liberalization.

Keywords: European Union, Schengen Area, biometric passports, security features, forged travel documents.

1. ВОВЕД

Идејата за мирот и ненасилството како глас на совеста на човештвото против насилството, војната и деструкцијата, егзистираат од најстари времиња и се присутни низ цела историја. Преку Друштвото на народите, па сè до Обединети Нации, Европската Унија, НАТО, човекот низ историјата, па сè до денес се организирал да живее полесно, сигурно, безбедно и мирно. Сигурноста, безбедноста и мирот се основните фундаментални цели и интереси, бидејќи без нив нема ни економски развој и благосостојба. Притоа глобализацијата како процес, ја наметнува трасата по која се движи современиот свет. За земја во развој како нашата од особена важност е целосна политичка, економска и безбедносна интеграција во колективните системи.

Општествено-политичките состојби кои ја тангираат и така кривката безбедност во Република Македонија, која во одредени аспекти сè уште е обременета со извесни погрешни ставови во однос на нејзината дефинираност, неминовно се имплицира тематизирање на прашања од делокругот на нејзините безбедносни интереси. Во таа смисла, целосната интеграција во Европска Унија, претставува еден вид предуслов за безбедносна, економска и политичка стабилизација на нашата земја.

Препораките, барањата и задачите кои што се дадени од страна на Европската Унија, треба да се приближат и имплементираат до општественото секојдневие на Република Македонија. Од особено значење е важноста од практичната примена на тие барања и задачи, како што е и воведувањето на новите биометриски документи. Со практична и теоретска анализа на заштитните елементи внесени во новите биометриски лични документи и воведувањето на истите, несомнено ќе се увиди придонесот во подигнување на нивото на безбедноста на личните документи во светски и европски рамки.

Република Македонија е меѓу првите земји во регионот која вовеле биометриски патни исправи со висок квалитет¹, при што безбедносните спецификации на новите биометриски документи се во согласност со Меѓународната Организација за Цивилно Воздухопловство (ICAO) и со стандардите на Европската Унија.

Процесот на воведување на биометриските документи, од безбедносен агол, претставува област за која недостасуваат сериозни текстови и анализи во поглед на нивната практична примена во секојдневниот живот, од безбедносен, стратегиски и општествен аспект. Имено, потребно е биометриските безбедносни документи да се постават во контекст на македонската безбедносна политика, а потоа и да се објаснат некои генерални аспекти од воведувањето на истите во секојдневната употреба, во констелацијата на повеќе аспекти.

Придобивките од зголемената заштита на личните документи се согледуваат од секој аспект, пред сè почнувајќи од личната безбедност преку заштитата на личните податоци, националната безбедност проектирана преку намалениот број на фалсификувани документи, па сè до меѓународната безбедност со намалената можност за трговија со луѓе, нелегални преминувања преку граничните премини и нелегални миграции.

Како процес кој е релативно нов, имплементацијата на новите лични документи ја оправда потребата за нивното воведување, како чекор поблиску до проектираната цел „влез во Европското семејство“, но и практично и општествено олеснување за граѓаните на Р. Македонија кон Шенген зоната. Меѓу другото, значително е зголемувањето на безбедноста на личните документи и на личните податоци.

¹ Согласно документот донесен од страна на Европската Комисија „Оценка на имплементација на Патоказот за визна либерализација од страна на Поранешната Југословенска Република Македонија.“

Во периодот од 19.01.2009 до 23.01.2009 година во Република Македонија се спровеле Оценска мисија во однос на исполнување на критериумите од Блок 1 и Блок 3 од Патоказот за визна либерализација, при што е оценет прогресот на Република Македонија во соодветните области.

Императив на секоја држава е да го достигне чувството на безбедност, со кое секој граѓанин ќе може слободно да ужива во своите слободи и права, пропишани со Меѓународната Декларација за Човекови Права². Со директното унапредување на друштвениот и општествениот прогрес од имплементацијата на критериумите на Европската Унија, доаѓаме до заклучок дека истите не се придобивки кои го задоволуваат само бирократско – административниот сегмент. Гледајќи пошироко, во крајна линија тие овозможуваат повисок степен на почитување на нормите кои се утврдени во насоката на интеграција во Европската Унија.

Согласно наведените придобивки од воведувањето на биометриските патни документи, кој е само еден сегмент од патот кон Европската Унија, од големо значење е исполнувањето и на другите чекори кон целосната интеграција, важни за демократскиот, безбедносниот и економскиот развој на Република Македонија. Имено, со сè позачестените напади врз безбедноста на меѓународно ниво, имплементацијата на новите безбедносни стандарди влијае врз подобрување на зачувувањето на безбедноста во Р. Македонија. Притоа Р. Македонија на патот кон Европската Унија ги прифаќа како ризиците на современото живеење, така и придобивките кои доаѓаат со развојот на технологијата.

Интегративниот процес на Р. Македонија во Европската Унија, како еден од основните национални безбедносни интереси, наиде на многу исцрпни барања, задачи и критериуми кои е потребно успешно да се совладаат и реализираат. Секоја реализирана препорака, секоја освоена задача е искуство повеќе за нашата земја, кое има позитивно влијание во повеќе општествени сегменти, како искуство повеќе за донесување на стратески планови за развој на безбедноста.

Како што е познато за задоволување на еден од критериумите за влез во Европската Унија, беше поставена задачата да се воведат нови биометриски документи. Со успешната имплементација на истата, дојде до зголемување на довербата на граѓаните во државните институции. Притоа визната либерализација

² Донесена непосредно по завршувањето на Втората светска војна, од Генералното Собрание на Обединетите нации на 10 декември 1948 г. во Париз.

има особено значење за граѓаните, од причина што со воведувањето на оваа мерка, можат да ги почувствуваат придобивките од отворените граници. Од друга страна, заштитата на личните документи се издигна на ново повисоко ниво, како гарант за заштита и превенција на човековите основни права и слободи преку заштитата на слободата, правото за слободно движење, развој на демократско, економски стабилно и безбедно општество.

Научните откритија во сферата на технолошките достигнувања се практично применети со интегрирање на заштитните елементи во биометриските лични документи. Заштитните елементи кои се внесени во новите документи се: сигурносна хартија, сигурносен начин на печатење на фотографијата, на податоците, на серискиот број на исправата, на микропечатење на одредени податоци, печатење со варијабилно мастило, потоа кинеграм, повеќетонски воден знак, вметнување на сигурносен чип во патната исправа со соодветни биометриски податоци за носителот на исправата (фотографија од носителот, отпечатоци од два прста и своерачен потпис во дигитална форма). Секој од овие наведени заштитни елементи, сплотен во една кохерентна целина придонесува кон поголема заштита на личниот документ.

Преку одредени анализи и извештаи и изготвување на акциони планови и стратегии, секоја држава се стреми да ја унапреди безбедноста и сигурноста на граѓаните, а во тој контекст е и воведувањето на биометриските лични документи. Република Македонија со воведувањето на новите заштитни елементи, покажува сериозност и истрајност во намерата за целосно интегрирање во Европската Унија и исполнување на еден од особено важните и приоритетни интереси кон кои се стреми земјава. Секако со имплемирањето на овие безбедносни елементи во македонската патна исправа, кои воедно содржат и висок степен на заштита, како стратегиски безбедносен чекор и како аспект на националната безбедност се оневозможува лесно манипулирање и фалсификување, со што се подига и нивото на безбедност. Со тоа се заштитува националната безбедност како основен императив за економски и демократски развој на нашата земја. Притоа од стратешки аспект се поставува прашањето зошто овие биометриски документи

имаат толкава важност и како овие нови биометриски документи придонесуваат за зголемување на безбедноста? Од социјалниот аспект, кој најмногу го засега обичниот човек, се поставува прашањето дали имаат некакво влијанието врз секојдневниот живот на обичниот граѓанин, дали тој почувствувал некаква придобивка?

Во таа насока, фокусот на трудот е пронаоѓање на одговори и решенија дали процесот на воведувањето на биометриските документи во Р. Македонија, како исполнување на една од обврските кои произлегуваат за влез и интеграција на земјава во Европската Унија, придонесе за зголемување на безбедноста во Р. Македонија, преку намалување на фалсификуваните патни исправи. Потоа, дали ова воведување на биометриските документи, доведе до олеснување при постапката на вадење и поседување на патна исправа кај граѓаните во Р. Македонија, но и да се увиди дали воведувањето на биометриските документи, а со тоа и овозможувањето за безвизно патување во Шенген зоната, придонесе кон определени придобивки за граѓаните низ призма на зголемување на преминувањето за излез од државните граници?

Меѓудругото во трудот бараме одговор на прашањето: дали со приближувањето на системот за гранично интегрирање кон системите во Шенген зоната, со приклучувањето кон Европската Унија, би имале поволности, во смисла на прибирање на податоци за зголемување на нивото на безбедноста, преку интегрирана софистицирана база на податоци (SIS³), но и дали е успешно интегрирањето на биометриските патни исправи, во насока на исполнување на препораката дадена од Европската Унија.

Сублимирано, истражувањето дава увид дали постои поврзаност на имплементирањето на биометриските документи, со безбедносната состојба во Р. Македонија, односно дали инкорпорирањето во нашиот правен систем придонесе да се зголеми стратешко-безбедносната состојба во Р. Македонија. Понатаму, следи испитување дали имплементирањето на новите биометриски документи придонесе

³ Шенгенската информациска датабаза е креирана да им обезбеди на земјите потписнички пристап на релевантни податоци за поединци и сопственост од интерес.

за зајакнување на квалитетот на животот на граѓаните, проектирано преку визната либерализација кон Шенген зоната. Со тоа се согледува и анализира целокупниот придонес на овој тип на биометриски документи, во процесот на зачувување и заштита на личните податоци.

Носечка хипотеза во трудот е дали со имплементацијата на биометриските документи во Р. Македонија се придонесува во насока на намалување на бројот на кривичните дела против правниот сообраќај (кривично дело: фалсификување исправа), а со тоа се зголемува безбедноста во Р. Македонија.

Поставени се две посебни хипотези, и тоа:

Воведувањето на биометриските патни исправи и визното олеснување за граѓаните на Р. Македонија во Шенген зоната, придонесе за зголемување на излезот на граѓаните кон Европската Унија; и новите интегрирани заштитни елементи во патните исправи овозможуваат поголемо ниво на заштита на исправите во однос на заштитните елементи интегрирани во старата патна исправа.

Согласно законските и подзаконските одредби околу видот и природата на информации од јавен карактер, податоците и информациите кои се карактеризирани како државна, воена или службена тајна нема да бидат јавно изнесени во овој труд⁴.

⁴ Правилник за начинот на чување и заштита на документи, извештаи, податоци и други акти во Министерството за внатрешни работи што со закон, друг пропис или одлука на надлежен орган се означени како државна, воена или службена тајна. „Службен весник на Република Македонија“ бр. 48/95 и 34/03, - Глава II, член 8, 9 и 10.

2. ЕВРОПСКА УНИЈА

2. 1. Почетоците на создавањето на Европската Унија

За да ја сфатиме потребата за припадност мора да се вратиме години наназад каде почнуваат никулците за заедништво и сојуз. Со векови, Европа и нејзините народи и држави биле оптоварени со бројни тешки периоди, меѓусебни спротивности од најразличен карактер (политички, економски, територијален и воен). Во извесни периоди од минатото, Европа била похомогена, отколку во првата половина од 20 век. Доста изразен бил стремежот на европските држави и народи за меѓусебно поврзување и обединување на економски, духовен, културен, верски план, но на некој начин значително помалку во политички, воено-одбрамбен и безбедносен поглед.

Втората половина и крајот на 20 век, земјите од Источна и Југоисточна Европа ги следи политичко-економско раслојување и разединување, додека земјите од Западна Европа се наоѓаат во забрзан процес на економско-политичко и воено здружување и обединување. Во овој процес значаен придонес и поттик при поставувањето на основите на европската конструкција и развој придонесоа креаторите-основоположници на овој значаен Евро-проект: Роберт Шуман⁵ (француски министер за надворешни работи, 1886-1963), Конрад Аденауер (германски канцелар по Втората светска војна, 1876-1979), Жан Моне (француски економски експерт за планирање, 1888-1979), Пол-Анри Спак (белгиски министер за надворешни работи, 1899-1972), Алсид Де Гаспери (италијански министер за надворешни работи, 1881-1954). Доследни на идејата за Европа на заеднички вредности, тие создале политички проект што станал вистински двигател на историјата.

⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Schuman - посетена на 23.04.2014 година

Некои од пораките на Шуман се актуелни и денес. *"Задача на утрешните генерации е да и дадат на иднината основи на реалност, а тоа се постигнува постепено и со тешко стекната доверба. Голем чекор во тој правец е што се осмеливме да тргнеме по нов пат, откако бевме вкопани во стогодишниот национализам и колонијализам. Барем имаме чувство дека сме ја исполниле нашата одговорност како луѓе. Меѓутоа, треба да се работи брзо. Настаниите секојдневно не потсетуваат дека немаме ни минута за губење. Се поочигледниот неуспех на ООН бара успех на Европа",* пишува Шуман.

На 9 мај 1950 година⁶, Роберт Шуман го направил првиот чекор кон создавањето на она што денес е Европската Унија. Само пет години по завршувањето на најстрашниот судир во Европа, Втората светска војна, тој го предложил создавањето наднационална европска институција, која би ја презела контролата врз индустријата на јаглен и челик - токму секторот кој бил една од иницијалните каписли за отпочнување на војната.

Имено, тој во Париз прочитал изјава за меѓународниот печат, со која ги повикал ги Франција, Германија и други европски земји да го здружат своето производство на јаглен и челик, како „прв конкретен темел на европската федерација“. Повиканите земји на обединување речиси се имале уништено едни со други, па нивното помирување во тоа време било храбар сон. Со смелиот потег тој го презентирал предлогот за создавање на организирана Европа, како опција за одржување на мирот на поделениот и од војни, разурнат континент. Предлогот, попознат како „Шуманова декларација“, се смета за почеток на формирањето на она што го денеска го знаеме како Европска Унија.

Зачетоците на Европската Унија се во потпишувањето на договорот во Париз во 1951 година, за формирање на Европската заедница за јаглен и челик, за подобро индустриско и пазарно функционирање, секако финансиски мотивирано.

⁶ Во 1985 година, 9 мај се обележа како Ден на Европа, со многу јавни манифестации со кои земјите-членки секоја година ги прославуваат европските достигнувања.

Од особена важност е да се напомене дека историски гледано, значајна пресвртница во функционирањето на Европската Унија и нејзинот изглед, нам денес познат, се случува со потпишувањето на Единствениот Европски Акт, склучен 1986 година.

Подоцна, со потпишувањето на Договорот од Маастрихт во 1991 година, започнува еден вид сублимирање на сите претходно донесени договори и преговори и се креира најголемиот пазарен блок. Се воведува и единствена монетарна валута, како симбол на сојузништво и соработка.

Со овој договор, всушност помеѓу земјите-членки на Европската Унија, се создава врска заснована на принципот на заемни политички, економски и безбедносни интереси. Со тоа доаѓа и до формирање на институции кои имаат точно определени ингеренции.

Тие институции се: Советот на Европската Унија, Европската Комисија, Европскиот Парламент, Судот на Правдата и Европскиот Совет⁷.

Мора да разбереме дека феноменот Европска Унија, всушност, почнува да се формира по завршувањето на Втората светска војна, како идеја и потреба за стабилност и припадност во Западна Европа. Истите идеи и движења се случувале и во Централна и Источна Европа, но без некој особен успех.

2. 2. Структура на Европската Унија

Европската Унија, претставува резултат на претходен долгогодишен развој на различните облици и меѓусебни интегративни процеси на засебните европски држави. Всушност, Европската Унија е специфичен облик на поврзување на повеќе самостојни држави, со цел остварување определени заеднички цели и интереси.

⁷ Гоцевски Т., Бакрески О., Славески С., Георгиева Ј., „Интересите на Република Македонија во градењето на Европската безбедност“, Филозофски факултет, Скопје 2008, 32 стр.

Тоа е специфичен облик на сојузништво, од причина што содржи и федерални и конфедерални елементи, а не претставува ниту федерација како една сложена држава, ниту конфедерација како сојуз на држави.

Како што веќе споменавме, структурата на Европската Унија ја сочинуваат пет главни институции: Советот на Европската Унија, Европската Комисија, Европскиот Парламент, Судот на Правдата и Европскиот Совет.

2.2.1. Совет на Европската Унија

Совет на Европска Унија, познат и како Совет на Министрите, претставува примарен форум за постигнување договор меѓу владите во системот на Европската Унија. Претставниците од владите на земјите ги бранат своите национални интереси и се залагаат за сопствените позиции во конкретната политика или проблемско прашање. Советот на Европа е одлучувачкото тело во Унијата. Составен е од министри од национални влади, во чија надлежност се областите засегнати на одредените состаноци. Ова е законодавното тело и оваа функција ја дели со Европскиот Парламент. Со тоа Советот ги усвојува меѓународните договори за кои преговара со Комисијата, има одговорност за координација на економските политики на земјите членки и заедно со Парламентот врши контрола врз буџетот на Унијата.

2.2.2. Европски Парламент

Европскиот Парламент претставува демократски израз на политичката волја на народите на Европската Унија. Главната цел на Европскиот Парламент е да донесува правни акти и да ја испитува и контролира работата на извршната власт,

од страна на институциите на Европската Унија. Парламентот е демократски елемент во институционалната структура на Унијата. Составот на членовите на Европскиот Парламент по 1979 година, се избираат на директни, непосредни избори. Со последното проширување во 2007 година, нивниот број се зголеми на 758, а местата се распределуваат по принципот на дегресивна пропорционалност, според бројот на жители во земјата⁸. Членовите на Парламентот, на седниците се групираат според политичката определба, а не според националното потекло.

Основните функции на парламентот се:

Законодавна функција на Парламентот, каде Парламентот има право да даде или да одбие согласност во однос на заклучоци на определени меѓународни договори, пристапување на нови земји членки или во однос на структурните и кохезивни фондови.

Политичката функција на Парламентот, има исклучителна важност. Со оглед на тоа што тој претставува повеќе од 500 милиони граѓани, Парламентот е еден вид на виртуелен изведувач на работите на европската конструкција. Тој често ги повикува Комисијата и Советот, да ги развијат, или да понудат алтернатива на постојните заеднички политики и засегнати прашања, или пак да иницираат комплетно нови. Во случај на неуспех на постапката, Парламентот може да иницира постапка против нив, пред Европскиот суд на правдата.

Надзорната функција Парламентот ја практикува vis-a-vis Комисијата. Европскиот Парламент назначува Омбудсман, ополномоштен да прима жалби, од секој граѓанин на Унијата или од секое правно или физичко лице кое постојано престојува, или има своја регистрирана канцеларија во која било држава членка, за случаи на погрешно постапување во работата на институциите или телата на Заедницата, со исклучок на Европскиот Суд на Правдата и Европскиот Суд од Прва инстанца (Првостепениот Суд), кои ја извршуваат својата судска улога.

⁸ Побројните земји преставуваат повеќе жители во однос на помалите земји. Со други зборови ниту една земја не може да има помалку од 6, а повеќе од 96 пратеници во Европскиот Парламент.

<http://www.sep.gov.mk/channel/?ID=35> - посетено 28.08.2014 година

Во однос на својата **буџетска** функција, Парламентот мора да даде согласност за секоја позначајна одлука која подразбира трошок направен од заедничкиот буџет. Тоа е всушност ефикасност на Парламентот кој, на крај од процедурата на изедначување на ставовите со Советот, го усвојува или го отфрла буџетот, предложен од страна на Комисијата. Со тоа, тој спроведува демократска контрола врз самите капацитети на Заедницата и ја контролира потрошувачката на Заедницата.

2.2.3. Европска Комисија

Комисијата има значајна улога во организацискиот систем во Европската Унија, од аспект што во најголем број инстанци, законските предлози извираат од Комисијата. Составена е од претставници од земјите-членки. Комисијата е всушност, бирократскиот столб во структурата задолжена за администрацијата и ја контролира опсервацијата на правото на Заедницата.

2.2.4. Суд на Правдата

Судот на Правдата е надлежен во спроведувањето на законите на Унијата. Тоа значи дека основна задача на Судот е да обезбеди ист начин на толкување и примена на Договорот, на правните акти и одлуките донесени од страна на Советот и на Парламентот или од страна на Комисијата, односно да обезбедат "*униформно*" почитување на правото на Заедницата. Во пракса, Европскиот Суд на Правда има улога на арбитер во спорови помеѓу институции на Европската Унија и помеѓу институции на земјите членки. Европскиот Суд на Правдата обезбедува институциите на Европската Унија да не ги надминат овластувањата што им се

дадени со Договорите. Европскиот Суд обезбедува и почитување на Договорите на Европската Унија на национално ниво, а согласно одредбите на Договорот од Мастрихт, може да изрекува и казни за фирмите или земјите членки што го прекршиле правото на Унијата.

2.2.5. Европски Совет

Европскиот Совет е една од институциите која се наоѓа на врвот на хиерархијата на Европската Унија. Составен е од шефовите на држави и влади на државите-членки, одржува состаноци најмалку два пати во годината и ги дефинира генералните политички определби во развојот на Унијата. Претседателството на Советот ротира меѓу земјите-членки на секои шест месеци. Улогата на членовите на Советот е да предложат компромис или да изнајдат заедничко решение за определен проблем, и се одговорни за козинстетноста и за континуитетот во донесувањето одлуки.

2. 3. Процес на проширување на Европската Унија

Европската Унија не би била вистинска доколку не е целосна и единствена и доколку не ги опфати сите европски држави кои географски припаѓаат на Стариот континент, особено источниот и југоисточниот дел.

Согласно Договорот за Европската Унија, подоцна консолидиран во Договор од Мастрихт, нагласено е дека секоја европска држава која ги почитува принципите на Европската Унија може да аплицира за членство во Унијата.

Имено, во член 49 од Договорот се наведува: „Секоја Европска држава која ги почитува принципите наведени во член 6(1) може да побара да стане членка на

Унијата. Таа го упатува нејзиното барање до Советот, кој постапува едногласно откако ќе се консултира со Комисијата и откако ќе добие согласност од Европскиот Парламент, кој постапува со апсолутно мнозинство од членовите од земјите што го сочинуваат.”

Во членот 6(1), пак се вели: „Унијата се заснова на принципите на слобода, демократија, почитување на човековите права и основните слободи, и владеењето на правото, принципи кои се заеднички за земјите членки.⁹”

Процесот на проширувањето на Европската Унија се одвивал во неколку фази:

- Првиот бран на проширување односно таканаречената „Северна група“ каде се приклучија Англија, Данска и Ирска во 1973 година;
- Вториот бран, односно „Медитеранската група“ при што проширувањето беше спроведено со новите членки – Грција во 1980 година, Шпанија и Португалија во 1986 година;
- Со третиот таканаречен „Северен бран“, Европското семејство се прошири со приклучувањето на Австрија, Финска и Шведска во 1995 година.
- Најголемето проширување на Унијата се случи на 1 мај 2004 година, кога кон Унијата пристапија: Кипар, Чешка, Естонија, Унгарија, Летонија, Литванија, Малта, Полска, Полска, Словачка и Словенија.
- Петтото проширување се случи во јануари 2007 година, со влез на Бугарија и Романија¹⁰, и последната земја Хрватска пристапи во Унијата на 01 јули 2013 година.

Сепак, овде не завршува проширувањето на Унијата. Европската Унија со своите принципи и убедувања има за цел да ги обедини и сплоти сите европски земји под едно европско небо. Но, за целосно остварување на овие цели,

⁹ Treaty on European Union, Council of European Communities, Brussels Luxembourg, 7 February 1992.

¹⁰ Нацев З., Петрески Т., „Стратегиски проекции“.Европа 92, Кочани 2013, 51 стр.

Европската Унија има поставено јасно разграничени критериуми кои мора да бидат исполнети од страна на земјите кандидатки за членство.

2. 4. Критериуми за членство во Европската Унија

Во 1993 година, на Копенхагенскиот самит, земјите членки на Европската Унија ги утврдија критериумите кои треба да бидат исполнети од секоја земја која сака да се приклучи во Унијата. Сегментите кои треба да бидат исполнети се однесуваат на политички критериум, економски критериум, како и способност за усвојување на „acquis“¹¹.

Сите земји членки на ЕУ се обврзани со заеднички корпус на законски права и обврски, кои често се нарекуваат како „acquis“. Секоја земја која се приклучила кон Европската Унија мора да ги транспонира овие „acquis“ во своето национално законодавство и да ги имплементира од моментот на пристапувањето.

На самитот се донесе одлука дека земјите придружнички од Централна и Источна Европа кои сакаат, ќе станат членки на Унијата. Придружувањето ќе се случи веднаш штом земјата ќе биде способна да ги преземе обврските за членство преку исполнување на економските и политичките услови.

Членството бара земјите кандидатки да постигнат:

- Стабилност на институциите во гарантирањето на демократијата, владеење на правото, човековите права и почитта и заштитата на малцинствата.
- Постоење на функционална пазарна економија, како и капацитет да се справува со конкурентскиот притисок и пазарните сили на Унијата.

¹¹ Француски термин со кој што се означува целокупното акумулирано право на Европската Унија, односно збир на правни норми и одлуки кои се обврзувачки за сите земји-членки во рамките на Европската унија.

https://hr.wikipedia.org/wiki/Pravna_ste%C4%8Devina_Europske_unije - посетена на 06.07.2015 година.

- Способност да ги прифати обврските за членство вклучувајќи го и придржувањето кон политичките, економските и монетарните цели на Унијата.

Капацитетот на Унијата да прими нови членки, преку одржување на моментумот на европска интеграција, е исто така важен елемент во општиот интерес и на Унијата и на земјите кандидатки¹².

Република Македонија, со својата геостратешка положба и припаѓа на Европа, а со тоа ја има привилегијата да стане член од големото европско семејство. Влезот и интеграцијата на Р. Македонија во големото европско семејство - Европската Унија, декларирана уште од осамостојувањето во 1991 година, претставува приоритет и стратешка цел кон која во континуитет се стреми нашата држава. Со донесувањето на Националната Стратегијата за интеграција на Република Македонија во Европската Унија, се формализираа насоките по кои ќе се одвива процесот на пристапување кон Унијата.

¹² The European Council, Copenhagen, 21-22 June 1993, Copenhagen European Council, Reproduced from the Bulletin of the European Communities, No.6/1993

3. ШЕНГЕНСКИ ДОГОВОР

3.1. Потпишување на Шенгенската спогодба

Владите на Белгија, Франција, Р. Германија, Луксембург и Холандија, во 1985 година, во градот Шенген во Луксембург, склучуваат меѓусебен договор со кој се забрануваат контролите врз лица на нивните заеднички граници, без разлика на националноста на лицата, со цел да се хармонизира контролата на границите со државите кои не се членки на Европската Унија и да се воведат заедничка политика на визен режим.

Со потпишувањето на Шенгенската спогодба¹³ на 14 јуни, 1985 година, се утврдува територијата каде се гарантира правото на слободно движење. Државите потписнички на оваа спогодба започнуваат процес на постепено отстранување на контролите на нивните заеднички граници и воспоставување на една надворешна граница, во која се гарантира безбедност, соработка и координација помеѓу службите. И покрај заплашувачките прогнози околу безбедноста поради укинувањето на внатрешните граници, идејата за слободно движење еволуираше со донесувањето на Конвенцијата за спроведување на Шенгенскиот Договор.

Шенгенската Конвенција потпишана на 19. јуни 1990 година, ја надополнува спогодбата и се утврдуваат аранжманите и безбедносните мерки потребни за спроведување на слободата на движење. Се воведува заедничка визна политика за целата област и ефикасна контрола на нивните надворешни граници, како и поблиска соработка меѓу судството и полицијата. Со ова доаѓа до создавање на таканаречената Шенген зона.

¹³http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_migration/133020_en.htm - посетена на 30.07.2014 година

Од 1985 година, на Шенгенската Конвенција пристапуваат и Италија, Грција, Австрија, Данска, Финска и Шведска. Од 2001 година пристапуваат Норвешка и Исланд.

Договорот и правилата донесени според нив, беа одвоени од структурите на Европската Унија се до 1997 година. Со склучувањето на Договорот од Амстердам, Шенгенскиот Договор, Конвенцијата и сите правила, преставуваат Шенгенски „acquis“. Во „Протоколот за интегрирање на Шенгенска спогодба¹⁴“, се истакнува дека сите договори и правила поврзани со Шенгенскиот договор се интегрирани во рамките на Европската Унија со Договорот во Амстердам¹⁵. Истиот наложува дека не постојат исклучоци за новите земји членки, односно секоја земја кандидат мора задолжително и во целост да ја прифати Шенгенската спогодба, како и сите други легислативи и мерки кои ќе бидат донесени од страна на надлежните институции.

Со потпишувањето на овие правила, Шенгенскиот договор добива значење на „acquis communautaire“, и го губи статусот на договор за членките потписнички. Ова всушност значи дека за каква било измена на истиот, не е потребна само ратификација од потписничките, туку измените се вршат по легислативата на Европската Унија. Правните акти поврзани со Договорот се донесуваат со мнозинство гласови во законодавните тела во Европската Унија.

Денес, Шенген зоната е составена од вкупно 29 земји, од кои 25 се членки на Европската Унија и четири други – Исланд, Норвешка, Лихтенштајн и Швајцарија.

¹⁴ Protocol (no 19) on the Schengen Acquis integrated into the framework of the European Union.-

¹⁵ Договорот во Амстердам беше потпишан на 2 октомври 1997 година, од страна на министрите за надворешни работи на 15-те држави-членки. Стапи на сила на 1 мај 1999 година, откако беше ратификуван од сите држави-членки, согласно нивните уставно- правни прописи.

3.2. Значењето на визниот режим

Визниот режим и визната политика е комплексно прашање кое се однесува на секоја држава и државна политика, а директно е поврзано со суверенитетот и интегритетот на државата. Дозволата за влез и излез на странец на територијата на државата претставува внатрешна одлука на секоја држава, која е често поврзана со повеќе меѓународни прописи и правила. Европската Унија, односно најголемиот број на земји-членки тоа го уредија со потпишувањето на Шенгенскиот договор.

Воведувањето на визниот режим може да се гледа од многу аспекти. Сепак најзначајни се безбедносниот и економскиот¹⁶.

Безбедносниот аспект може да се согледа во потребата на земјите од Европската Унија, да се заштитат од можните закани кои со себе ги носат државјаните на земјите за кои е воведен визниот режим, но и да го одделат чесниот и добронамерен граѓанин од оние кои имаат поинакви цели кога патуваат во земјите од Европската Унија. Организираните криминал, корупцијата, недозволената трговија и шверцот, се едни од „болестите“ на сите балкански општества од кои Европската Унија се обидува да се заштити себеси и своите граѓани. Од таа причина особено е важна контролата на границите, а пред сè на надворешните граници на Европската Унија.

Од економски аспект на воведувањето на визите, од особена важност е да се напомене дека со оваа мерка Европската Унија сака да се заштити од работната сила која мигрира од овие простори и зазема сè поголем број на работни места. Фактот дека земјите на ЕУ во изминативе неколку години се соочуваат со оваа мерка е оправдана доколку крајната цел е да се обезбедат повеќе работни места за своите граѓани.

Како и за сите други држави така и за Р. Македонија, Европската Унија постави одредени услови кои треба да бидат исполнети за целосно либерализирање

¹⁶ Годишник на Полициската академија, Полициска академија, 2005-2008, стр. 325

на визниот режим. Некои од најважните предуслови за либерализација на визниот режим се: потпишувањето на договори за реадмисија со земјите - членки на ЕУ, квалитетот на патните исправи и визите, обезбедувањето на границите, формирање на виза-центар, засилување на борбата против организираниот криминал и сл.

Според шенгенските одредби за укинување на внатрешната гранична контрола, во Р. Македонија беше потребно реформирање на постојниот гранично-контролен систем, како и воведување на интегрирано гранично управување на национално и регионално ниво. Модернизација на граничната инфраструктура со воведување на информатичко-технолошкиот систем, воведување на систем за размена на податоци преку создавање на компјутерска датотека и обука на стручен кадар под мониторинг на Унијата. Во легислативата на Европската Унија која што се однесува на поефикасното гранично управување и обликот на биометриските патни исправи, наведени се одлуки, норми и решенија кои точно ги утврдуваат сегментите кои мора да бидат исполнети во процесот на интеграцијата на биометриските патни исправи¹⁷. Тие се однесуваат на граѓаните од трети земји¹⁸ и мора да бидат во корелација со информатичките системи ВИС¹⁹ (информатички систем за визи) и СИС (Шенгенски систем за информации).

3.3. ФАДО систем

Поради големиот проток на лица во внатрешните граници, од особена важност претставува воспоставување висок степен на сигурносен и безбедносен

¹⁷ European Commission, Home Affairs - Documentation centre – Basic documents & Law – Home Affairs law.

http://ec.europa.eu/home-affairs/doc_centre/main/main_law_en.htm - посетена на 20.03.2014 година

¹⁸ Терминот „трети земји“ во документот се однесува на земјите пристапнички, кои се уште не се членки во Европската Унија.

¹⁹http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/visa-information-system/index_en.htm - посетена на 23.04.2014 година

систем за заштита од влез на лица со фалсификувани или лажни исправи. Со креирање на системот ФАДО²⁰, Советот на Европа, вложува напори за зголемување на надворешната гранична контрола на зоната. Пристап на овој систем имаат сите земји членки на Европската Унија и Шенген зоната и во него се уредуваат и се складираат сите видови на фалсификувани и оригинални исправи. Функцијата на системот има за цел спречување на нелегалната миграција и организираниот криминал.

3.4. Шенгенски систем за информации – SIS

Шенгенскиот систем за информации – SIS²¹ е најголемиот информативен систем за национална безбедност во Европа. Со лесниот пристап и размена на информации помеѓу меѓунационалните гранични контроли, царинските и полициските служби, се гарантира дека слободното движење на луѓето во рамките на Европската Унија е во безбедна средина.

Од друга страна пак, со Шенгенскиот систем за информации, се става акцент на техничкото јадро на меѓуграничната соработка. Создаден е во март 1995 година, со основна цел - сузбивање на транснационалниот криминал во Европа. Содржи податоци за лица кои се можни сторители на кривични дела или се инволвирани во сериозен криминал. Системот е воспоставен во цела Западна

²⁰ False and Authentic Documents – Согласно документот 98/700/ЈНА донесен на 09. декември 1998 година од страна на Советот на Европа.

http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/document-security/index_en.htm - посетена на 03.09.2014 година.

http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/133075_en.htm - посетена на 03.09.2014 година.

²¹http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen-information-system/index_en.htm - посетена на 03.09.2014 година.

Европа (со исклучок на Швајцарија) и е во функција на зајакнување на полициската соработка и размена на информации од аспект на дојава и пристап до податоци за лица или предмети кои се бараат по потерници. Системот е со централен софтвер во Стразбур и со национални системи на земјите кои го применуваат. Во овој систем од особена важност се биометриските податоци содржани во патната исправа, од аспект на високиот степен на заштита и превенција од фалсификување. Во него се складираат податоци за следните потерници²²:

- за лица кои се барани по потерници, со цел нивна екстрадиција,
- странци од трети земји, кои се пропишани за одбивање на влез, односно депортација,
- потерници за истрага на исчезнати лица,
- потерници за лица за притворање, со цел одбрана од опасност,
- потерници за обвинети и сведоци,
- потерници за трајно регистрирање или намерна контрола,
- потерници по украдени, конфискувани или изгубени работи (возила над 50 цм³, огнени оружја, бланко-документи, документи за идентитет, банкноти).

²² Бернд Х., „Европско кривично право“, Датапонс, 2010 година, стр.192

4. РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА КОН ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Особено значајна стратегиска цел, во политичката и општествена сфера во современата историја на Р. Македонија е полноправното членство во Европската Унија. Со станувањето на полноправна членка на Европското семејство, нашата земја би продуцирала стабилност, мир, економски просперитет и демократски развој. Исто така, би била дел и од политичкиот, цивилизацискиот и културниот живот на Европската Унија. Заради ова, од особена важност е исполнувањето на сите критериуми (бенцмаркови) и обврски за добивање на партнерските и пристапни цели²³.

4.1. Република Македонија во процесот на интеграција

За Европската Унија, земји од интерес се и земјите од Западен Балкан, вклучувајќи ја и Република Македонија. Унијата има единствена стратегија околу проширувањето и критериумите кои што мора да бидат исполнети за да се добие полноправно членство.

Критериумите кои што една земја треба да ги исполни за да добие членство се следните:

- Државата – апликант мора да биде европска земја;
- Европската Унија мора да води сметка за сопствениот капацитет за проширувањето со нови држави – членки;
- Државата – апликант мора да ги исполнува таканаречените политички критериуми;

²³ Нацев З., Петрески Т., „Стратегиски проекции“, Европа 92, Кочани 2013, 197 стр.

- Државата – апликант мора да ги прифаќа во целост таканаречениот „Acquis Communautaire“ на Европската Унија.

Од геостратешки аспект, Р. Македонија претставува интересно подрачје, во централниот дел од Југоисточна Европа и со својата положба, завзема значајно место како природно крстосница меѓу Европа, Азија и Африка. Во средиштето на Балканот, со особено поволна клима и природни потенцијали од секогаш била мета на интерес на големите сили.. Интеграцијата на Македонија во системите за безбедност ќе придонесе за зачувување на суверенитетот и интегритетот како императив кон кој се стремиме во целата наша историја. За земја во развој, со несигурно опкружување во средишниот дел на Балканот, како и место каде поминуваат најзначајните рути за илегалната миграција, илегалната трговија со дрога, оружје и криумчарење на луѓе, Република Македонија е свесна дека не е во можност самостојно да се заштити и да ги реши транснационалните закани без поддршка од меѓународната заедница. Токму затоа целосната интеграцијата во системите на Европската Унија и НАТО Алијансата, ќе биде од особено значење од секој аспект.

Некои од мерките кои Р. Македонија ги превзема се од областа на борбата против нелегалната миграција, а со тоа и со тероризмот и организираниот криминал, вклучуваат подобрување на граничната полиција, хармонизација на механизмите и процедурите за размена на информации, зголемување на меѓусебната соработка меѓу Министерството за внатрешни работи и Министерството за одбрана, како и со Армијата на Република Македонија, децентрализација на полицијата.

Со ова се подигна нивото на улогата на Р. Македонија во заштита и зачувување на националната и на меѓународната безбедност, додека пак од друга страна се исполнија дел од препораките од Европската Унија.

Од друга страна пак, економскиот и општествениот развој, како сегмент кој го сочинува секојдневниот живот на граѓанинот, исто така се праволиниски зависни со интеграцијата. Поволната политичка клима, сигурното и праведно

судство, адекватна безбедносна состојба, како и финансиските проекти за развој кои ни се нудат со влезот во ЕУ, ќе бидат од особено значење за и онака крвкото стопанство во Република Македонија.

Истовремено, стабилноста и безбедноста на Република Македонија, како средиште во Балканот, се од особено значење и за Европската Унија.

Стратешките позиции на Р. Македонија во однос на интеграцијата во Европската Унија, се повеќе од јасни. Истите се инкорпорирани во сите позначајни документи донесени во правната процедура, како и во документите за план и проекции во насоката во која ќе се развива и води политиката во Р. Македонија.

Неопходно е да се истакне и добрата внатрешна организација, координација и хармонизацијата на прописите и процедурите со земјите членки на НАТО и ЕУ, како би можеле успешно да се справиме со современите закани по безбедноста на Р. Македонија.

Почетоците за можноста од интеграција на Р. Македонија во Европската Унија беа скромни и тоа преку билатерални пратенички посети и средби во Скопје и Брисел, за веќе во 1994 година, да се формира Делегација за односи со Југоисточна Европа (ДЈИЕ) од страна на Европскиот Парламент, одговорна за меѓупарламентарните односи со пет земји од регионот: Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Сојузна Република Југославија и Република Македонија. На 17 јули 1996 година беше оформена група за соработка на Собранието на Република Македонија со Европскиот Парламент. Понатаму беа формирани и остварувани други средби и договори, меѓу кои и еден од најважните за нашата земја „Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА)“ со Европската Унија, која беше потпишана на 9 април 2001 година. Стекнувањето на кандидатскиот статус за членство во ЕУ во 2005 година, е само чекор на приближувањето кон приоритетната стратешка цел – полноправното членството на Република Македонија во Европската Унија.

4.2. Значајни документи на Република Македонија за интегративниот процес

Текот на интеграцијата на Р. Македонија во Европската Унија е означен и обележан со неколку доклументи кои се од особено значење за текот на чекорите кои Р. Македонија ги превзема, а и следствено на тоа ќе ги превзема во интегративниот процес. Тоа се следните документи:

- Националната концепција за безбедност и одбрана од 2003 година;
- Спогодба за стабилизација и асоцијација во 2001 година;
- Стратегијата за интеграција на Р. Македонија во Европската Унија од 2004 година;
- Спогодбата за олеснување на визниот режим и Спогодбата за реадмисија со Европската Унија од 2007 година.

4.2.1. Национална концепција за безбедност и одбрана на Република Македонија

Националната концепција за безбедност и одбрана, ја донесе Собранието на Република Македонија, по предлог на Владата на Р. Македонија. Таа претставува значаен стратешки документ од витална важност за македонската безбедност, одбрана и стабилност.

Концепцијата ги дефинира националните интереси, безбедносното опкружување, можностите и ризиците. Таа ги утврдува целите и насоките за водење на интегрална политика за национална безбедност и одбрана, која ќе ги опфати надворешната, одбранбената политика, политиката на внатрешната безбедност и пошироко, економската политика и политиката на заштита на животната средина.

Во Национална концепција за безбедност и одбрана на Република Македонија, за трајни, витални и важни интереси за земјава, се определени следниве²⁴:

- зачувување и унапредување на нејзиниот државен идентитет со слободно изразување на етничкиот идентитет на сите граѓани на Република Македонија, како и заштита на независноста и територијалниот интегритет;
- основните слободи и права на човекот и граѓанинот, слободното изразување на националната припадност, демократијата, владеењето на правото и почитувањето на општо прифатените меѓународни норми;
- интегрирањето и правичната застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници во органите на државната власт и другите јавни институции на сите нивоа;
- заштита и унапредување на животната средина;
- заштита и унапредување на мирот и безбедноста, животот, здравјето, имотот и личната безбедност на граѓаните на Република Македонија;
- развој на мултиетничко општество засновано врз меѓусебна доверба, заеднички напори и стремеж на сите етнички заедници за стабилност и сестран напредок на државата;
- економски развој заснован врз принципите на пазарната економија, приватната сопственост, како и заштита на виталната инфраструктура и ресурси на Република Македонија;
- заштита и унапредување на демократските основи на правната државата - политички плурализам, парламентарна демократија, поделба на власта и демократски и фер избори, владеење на правото, доследно почитување на човековите права и слободи, како и правата и слободите на граѓаните кои

²⁴ Согласно став I, точка 6, од Националната концепција за безбедност и одбрана на Република Македонија, 2003 година.

припаѓаат на сите заедници и постојано одржување и унапредување на целокупната внатрешна безбедност на општеството и државата;

- политичко-одбранбена интеграција во НАТО, политичка, економска и безбедносна интеграција во Европската Унија, како и во другите системи за колективна безбедност.

Како што може да забележиме својата сериозност за целосна и успешна интеграција во Европската Унија се потврдува со воведувањето на овој стремеж и во Националната концепција за безбедност и одбрана, како еден од основните витални интереси на нашата држава.

4.2.2. Спогодба за стабилизација и асоцијација од 2001 година

Република Македонија беше првата земја од регионот која потпиша Спогодба за стабилизација и асоцијација во 2001 година. Со тоа се постави основата за меѓусебна соработката на Европската Унија и Република Македонија и придонесе за постепено усогласување и прилагодување на соодветните политики, законодавство и институции во Република Македонија кон вредностите и стандардите на Европската Унија. Потоа следеше поднесување на барањето за членство во Европската Унија, од страна на Р. Македонија на 22 март 2004 година и со тоа повторно беше потврдена стратешката определба за пристапување во ЕУ.

4.2.3. Стратегија за интеграција на Р. Македонија во Европската Унија од 2004 година;

Со изготвувањето на Стратегијата за интеграција на Р. Македонија во Европската Унија, веќе почнаа да се превземаат конкретни мерки и планови кон

приближување и адаптирање на Европската легислатива кон нашиот правен систем. Во истата, систематизирано и опширно се објаснети целите, насоките и приоритетите кои мора да се исполнат во патот на целосна интеграција во Европската Унија. Таа претставува водич кон долгиот и макотрпен процес, исполнет со особено важни сегменти, кои мора да бидат исполнети и реализирани како основа за пристапување кон ЕУ. Системски се опфатени областите кои мора да претрпат реформи во поглед на усогласување со праксата во Европската Унија.

Во три временски рамки се објаснети сегашните состојби во областите во Р. Македонија, обврските кои мора да се исполнат со потпишувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација и на крај се дава опис на перспективата на Р. Македонија кон интегративниот процес преку целосното усогласување и имплементирање на регулативите во Унијата.

Дел од стратешките приоритети опфатени со политиката на државаното управување, кои мора особено да се прилагодат кон функционирањето на Унијата, меѓудругото се:

- Економскиот и социјалниот дел кон пристапувањето кон Европската Унија;
- Приближувањето на законодавната легислатива на Република Македонија кон правото на Европската Унија;
- Сегментот кој ги опфаќа правдата и внатрешните работи;
- Реформата на јавната администрација.

Во Стратегијата за интеграција, детално се опфатени насоките во кои треба да се прилагодат овие сегменти за успешно реализирање на Стратегијата. Успешното реализирање на Стратегијата, всушност значи целосна интеграција на Р. Македонија во Европската Унија.

Согласно Стратегијата за интеграција на Р. Македонија во Европската Унија во делот за правдата и безбедноста се вели²⁵:

²⁵ Национална Стратегија за интеграција на Р. Македонија во Европската Унија, точка 5., стр. 13.

„Пристапот на Република Македонија кон интеграција во областа на правдата и внатрешните работи е определен од следниве клучни детерминати:

- Обезбедување систем на стабилни институции кои функционираат во областа на правдата и внатрешните работи и гарантираат поддршка на другите сектори на интеграцијата;
- Приближување на стандардите и правилата неопходни за воспоставување на тесна соработка на соодветните институции од Република Македонија со институциите на ЕУ и земјите членки;
- Формулирање и имплементација на адекватна политика во областа на движењето на лицата;
- Адекватни и ефикасни мерки во борбата против организираниот криминал и корупцијата;
- Јакнење на регионалната соработка“.

Во сегментот на усогласување на безбедносната регулативна легислатива во земјата, се потенцира зајакнување на политиката која се однесува на виза, азил, имиграција и слободно движење на лица, преку стратешко планирање, со донесување стратегии, акциони планови и воспоставување на соодветна регулатива, усогласена со законодавството на ЕУ.

Понатаму во документот, меѓудругото се вели: „Примарен интерес на граѓаните на Република Македонија е таа да се интегрира во единствениот европски простор на слободата, безбедноста и правдата, што истовремено ќе значи обезбедување на слобода на движењето во Европската Унија²⁶“.

Во овој сегмент се укажува на важноста за граничното интегрирање и воведувањето на биометриските документи, за влез на нашата земја во шенген зоната, како почетна фаза кон приближувањето кон Европската Унија. Како еден од приоритетите кои што се наведени во делот за визната политика, наведена е

²⁶ *ibid.*, стр. 166.

целта за воведување на биометриска патна исправа, која во себе ќе вклучува стандардизирани биометриски податоци²⁷.

Во процесот на интеграција во Европската Унија, еден од сегментите е и визната либерализација за Р. Македонија кон Шенген зоната. Првиот чекор е направен на самитот во Солун 2003 година, каде членките на Европската Унија се согласија дека еден од основните критериуми кон кои мора да се стремат земјите кандидатки, меѓу кои е и Р. Македонија, претставува визната либерализација. За исполнување на критериумите за добивање на визна либерализација, од особена важност е прогресијата во полето на имплементирање на големи реформи во полето на судството, разбивањето на организираниот криминал, корупцијата и нелегалната миграција, зајакнување на капацитетите на граничната контрола и безбедност на документите²⁸.

4.2.4. Спогодба за олеснување на визниот режим и Спогодба за реадмисија со Европската Унија од 2007 година

На 19 септември 2007 година се потпишува Спогодбата за олеснување на визниот режим и Спогодбата за реадмисија со Европската Унија, кои стапуваат на сила веќе на 1 јануари 2008 година²⁹.

Со ова започнува преодната фаза кон целосно воспоставување на визната либерализација за граѓаните на Р. Македонија. Во рамките на дијалогот со Европската Унија, во мај 2008 година, беше презентираан Патоказот за визна либерализација на Република Македонија. Тој содржи соодветни критериуми кои треба да бидат исполнети за да се постигне визната либерализација. Барањата

²⁷ *ibid*, член 5,7,1. стр. 195.

²⁸ Eu-Western Balkans Summit Thessaloniki, 21 June 2003, Declaration, точка 7.

²⁹ <http://www.mfa.gov.mk/?q=node/147> - посетена на 06.08.2014 година.

систематизирано беа поделени во четири блока, со насоки за реализирање на истите, и тоа:

Блок 1 – безбедност на документите;

Блок 2 – гранично управување, азил и миграција;

Блок 3 – јавен ред и безбедост;

Блок 4 – надворешни односи и човекови права³⁰.

Како што може да се забележи од горенаведените барања и критериуми, прва одредница која треба да биде исполнета е спроведување на безбедност на документите. Тоа доведува до зголемување на заштитните елементи на веќе постоечката патна исправа на Р. Македонија³¹, односно се менува нејзината форма и се воведуваат стандардизирани³² биометриски заштитни елементи.

Ако се погледне подетално блок 1, во критериумите наведени во „Патоказот за визна либерализација на Република Македонија“, кои треба да бидат реализирани, ќе може да се забележи дека е утврдена формата и обликот на биометриската патна исправа.

Во пракса, со соодветно имплементирање на процесот во правната легислатива, со техничко зајакнување и усовршување на граничната контрола, преку воведување на новите биометриски патни документи, Р. Македонија го реализира потребното ниво на заштита на македонската патна исправа наведено во сегментот на блок 1, од Патоказот за визна либерализација на Република Македонија. Имплементацијата е реализирана во целост и преку македонското законодавство со донесување на амандмани за промена на постоечкиот закон за патна исправа. Со ова може да се забележи постојаноста и истрајноста во процесот на целосно прифаќање и интегрирање на нормите наменети при интегративниот процес во Европската Унија.

³⁰ Visa liberalization with the Former Yugoslav Republic of Macedonia, Roadmap, 2008

³¹ Закон за патните исправи на државјаните на Република Македонија, „Службен весник на Република Македонија“ број 67/92.-

³² ICAO (The International Civil Aviation Organization) and EC (European Commission) стандарди -

Во Националната концепција за безбедност и одбрана, како еден од безбедносните ризици и опасности кој и се заканува на Р. Македонија, значаен дел завземаат и облиците и активностите поврзани со меѓународниот тероризам, организираниот криминал, нелегалната миграција, нелегалната трговија со дрога, оружје и луѓе, стратегиските и материјалите за двојна употреба, како и последиците од употребата на средства за масовно уништување, компјутерскиот криминал, пиратството и злоупотребата на информатичката технологија, посебно во делот на личните податоци на граѓаните, деловната, службената и државната тајна.

Со погоре спомнатите закани, од особена важност претставува целосната имплементација на биометриските патни исправи, бидејќи со поголемата заштита на личните документи се зголемува и заштитата на личните податоци, а се намалува можноста за манипулација и фалсификување на патните исправи. Тоа пак доведува до намалување на можноста за нелегално минување на границите на Р. Македонија, како и сузбивање или намалување на кривичните дела кои се директно поврзани со фалсификување патни исправи.

Согласно Кривичниот законик на Р. Македонија, делото фалсификување на исправа е класифицирано како кривично дело.

Имено, член 378 гласи:

(1) „Тој што ќе направи лажна исправа или ќе преправи вистинска исправа со намера таквата исправа да се употреби како вистинска или тој што лажната или преправената исправа ќе ја употреби како вистинска, ќе се казни со парична казна или со затвор до три години³³“.

Со осамостојувањето на Р. Македонија во 1991 година, се воведени македонските лични документи, како знак на независност, интегритет и суверенитет на нашата држава. Од тогаш тие се предмет на постојана промена и усовршување, пред сè заради заштита на личните податоци, како и усвојување и имплементирање на новите стандарди и елементи за заштита на личните документи. Со

³³ Кривичен Законик на Р. Македонија, Службен весник на РМ. 37/96 од 29 јули 1996 година.

потпишувањето на Спогодбата за олеснување на визниот режим и Спогодбата за реадмисија со Европската Унија во 2007 година, започнува процесот на подготвување и адаптирање на целокупните правни, институционални и технички субјекти кои се вклучени во процесот на воведување на новите македонски биометриски лични документи.

Воведувањето на новите документи од една страна е исполнување на приоритетите за целосна интеграција во Европската Унија, но сепак од друга страна претставува и ново ниво на заштита на личните документи, како дел од заштитата на личните податоци, каде крајна цел е заштита и гарантирање на идентитетот на секој човек како дел од личната и националната безбедност.

5. БИОМЕТРИСКИ ПАТНИ ИСПРАВИ

Кривичниот законик на Р. Македонија во член 122, став го одредува поимот исправа:

„Исправа е секој предмет што е подобен или одреден да служи како доказ на некој факт што има вредност за правните односи. Јавна исправа е исправа издадена од надлежен орган, организација или лице кое врши работи од јавен интерес врз основа на закон или друг пропис заснован врз закон“.

Додека пак во Законот за патни исправи се прецизира поимот и функцијата на патната исправа:

„Патни исправи се: пасош, заеднички пасош, дипломатски пасош, службен пасош и патен лист, како и патни исправи кои се издаваат врз основа на меѓународни договори. Пасошот е електронска исправа за лична идентификација која му се издава на државјанин на Република Македонија заради патување и престој во странство, како и за враќање во земјата“.³⁴

5.1. Реформа на полицијата преку „РА“ програма

Секоја земја кандидат за членство во Европската Унија, има определени привилегии и грантови за користење во насока на усогласување и подобрување на внатрешното работење, со цел побрза адаптација со законските и правни регулативи на Европската Унија. Како земја кандидат за членство во Европската Унија од 2005 година, Р. Македонија доби пристап од сите пет компоненти на

³⁴ Закон за патни исправи на државјаните на Република Македонија, Пречистен текст, “Сл. весник на Р Македонија” бр.73/04 од 21.10.2004 година.

IPA³⁵ програмата. Финансиската поддршка која Република Македонија доби преку IPA програмата е грант од 244 милиони евра³⁶, во периодот 2008-2010 година, што во најголем процент се однесува на изградба на институциите каде влегуваат и реформите на полицијата.

Согласно потребата за усогласување на националното законодавство во областа на безбедноста на личните документи за граѓаните со ICAO 9303 стандардите и ISO 7810 регулативите на ЕУ од април 2007 година³⁷, Министерството за внатрешни работи на Р. Македонија ја започна имплементацијата на проектот за нови документи за лична идентификација, односно стартува новиот систем за издавање на биометриски пасоши со бесконтактен електронски чип и машински читлив дел со вградени заштитни елементи според најновите меѓународни стандарди за заштита на документите за лична идентификација.

³⁵ Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA) – „Инструмент за предпристапна помош“, претставува поддршка на земјите кандидати за членство во Европската Унија, при што се овозможува помош на земјите вклучени во процесот на пристапување за периодот 2007-2013 година. Целта на ИПА е да се подобри ефикасноста и кохерентноста на помошта преку единствена рамка со цел да се зајакне институционалниот капацитет, прекугранична соработка, економскиот и социјалниот развој и руралниот развој. Претпристапната помош поддржува процесот на стабилизација и асоцијација на земјите кандидати и потенцијалните земји кандидати истовремено почитувајќи нивните специфични карактеристики и процеси во кои тие се ангажирани. До сега повеќе од 400 проекти финансирани од ЕУ се реализирани или се во тек на реализација во Р.Македонија.

http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/enlargement/e50020_en.htm

http://eeas.europa.eu/delegations/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/documents/projects/overview/01-contractlist-web-2014-03.pdf

- посетени на 25.04.2014 година

³⁶ http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/countries/ipa_miff_081106_en.pdf

- посетена на 25.04.2014 година

³⁷ Македонија е меѓу првите земји во регионот кои почнаа со издавање на биометриска патна исправа согласно меѓународните стандарди:

http://en.wikipedia.org/wiki/Biometric_passport - посетена на 25.04.2014 година

Според IPA планот, беше финансиран проектот CARDS 2004³⁸, со кој се спроведе проектот за гранично интегрирано управување и модернизација на форензичките лаборатории³⁹. Со ова во Одделот криминалистичко – технички испитувања и вештачења се донесе опрема и материјали со кои се започна постапка за добивање на акредитација на лабораториите по меѓународниот стандард ISO 17025.

табела 1.

Дел од планот за финансирање од ИПА фондовите, проектот CARDS, кој се однесува на интегрирано управување на границите и модернизација на форензичките лаборатории.					
Програма: 04CARDS - CARDS 2004					
Проект: 06 - Интегрирано гранично управување					
Идентификациски код на договорот	Име на договорот	Име на компанијата	Потпишан на	Завршен датум	Вредност на договорот (Еур)
161680	04MAC02/02/02/001 Терминали за полицискиот дигитален и радио комуникациски систем	„ДАТ-КОН“ Здружение за производство услуги и трговија ДОО	26/09/2007	26/10/2009	€ 2,437,288.30
161693	04MAC02/02/03/001 Терминали за полицискиот дигитален комуникациски систем - фаза 2	„НЕТРА Кирил и Иван“ ДОО СКОПЈЕ	08/01/2008	07/08/2009	€ 579,670.00
161642	04MAC01/11/109 TA Полициски дигитален радио	„С&Т“ услуги Полска	28/10/2007	29/03/2010	€ 1,047,670.00

³⁸ CARDS (КАРДС) - Помош од заедницата за реконструкција, развој и стабилизација, англ. Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization.-

³⁹ Project : 06 - Integrated Border Management, Project : 07 - Fight Against Crime, Programme : 04CARDS - CARDS 2004, Contracts managed by EUD,-

	комуникациски систем				
161712	04MAC01/11/110 Снабдување на Полицијата со дигитални комуникациски системи	„Нокна Сименс Нетворкс“ Австрија GmbH	01/03/2007	01/09/2008	€ 5,145,143.00
161703	04MAC01/11/111 TA За развој на капацитетите на граничните служби на Полицијата	„ААМ“ Информатички менаџмент консалтинг	16/04/2007	28/02/2010	€ 1,429,500.00
161696	04MAC01/11/112 TA За спроведување на полицискиот Правилник	„Береншот Групација Б.В.“	04/04/2007	04/05/2008	€ 188,070.00
Проект: 07 - Борба против криминалот					
Идентификациски код на договорот	Име на договорот	Име на компанијата	Потпишан на	Завршен датум	Вредност на договорот (Еур)
161708	04MAC02/03/107 Реновирање на форензичката лабораторија во Полицијата	„Бортас“ ДОО Скопје	03/07/2006	03/10/2007	€ 648,125.90
161685	04MAC02/03/06/001 Снабдување со видео надзор за форензичката лабораторија	Здружение за телекомуникации и трговија „Искрател телекомуникациски системи“ ДОО	05/12/2007	24/03/2009	€ 198,085.00
161706	04MAC01/12/101 Советодавна поддршка за развој на Полициската академија	Кралство на Холандија	26/09/2006	26/11/2007	€ 998,806.00
161681	04MAC01/13/106 Советодавна поддршка за полициските реформи	Федерална Република Германија	03/11/2005	02/11/2008	€ 2,800,000.00

табела 2.

Распделување на финансиската поддршка од IPA програмата, за Република Македонија за период од 2008-2010 година*.				
Компонента	2008	2009	2010	Вкупно
I Транзициска асистенција и градење на институции	39,9	38,1	36,3	114,3
II Прекугранична соработка	5,3	5,6	5,7	16,6
III Регионален развој	12,3	20,8	29,4	62,5
IV Човечки ресурси и развој	6,0	7,1	8,4	21,5
ВКУПНО	70,2	81,8	92,3	244,3

*Дадените износи се изразени во милиони евра.

Со спроведувањето на овој проект се разви меѓуграничното управување и се осовременија форензичките лаборатории кои работат во склоп на Одделот за криминалистичко-технички испитувања и вештачења, при Министерство за внатрешни работи.

Се усогласи и правната рамка, односно се измени легислативата во однос на надлежностите на граничното управување, со донесување на Закон за гранична контрола⁴⁰. Со овој закон се се утврди основната поставеност на граничната

⁴⁰ Закон за Гранична Контрола на Р. Македонија, „Службен весник на РМ“, бр. 171 од 30.12.2010 година.

полиција, рамката на надлежностите и овластувањата на истата, како и меѓуинституционалната соработка на државните органи вклучени во процесот.

Всушност, целокупната одговорност и надлежност околу постапувањето со границите на Р. Македонија се пренесува на Министерството за внатрешни работи. Преточено во пракса тоа значи при поминување на границите на Р. Македонија, овластеното лице, врши проверка и контрола на патната исправа, како и проверка на отпечатоците од прсти, и други биометриски податоци. Согласно потребите за работата на надзорот на граничните премини, како и движењето низ граничните премини, граничната полиција има право да прибира и евидентира податоци за лицето кое ја преминало границата на Р. Македонија. Според законот, овие податоци се чуваат во евиденциите, од две до пет години. Заради сензитивитетот на располагањето на личните податоци, надзор и контрола врз работењето на граничната полиција, во однос на чувањето и обработувањето на личните податоци, врши Дирекцијата за заштита на личните податоци.

5.2. Спецификации на биометриската патна исправа

Во регулативите: „(ЕС) No 2252/2004“ на 13 декември 2004 година и „(ЕС) No 444/2009“ од Европскиот Парламент и Совет од 28 мај 2009 година, се поставени основните стандарди кои еден патен документ мора да ги содржи. Односно во истите се дадени насоките, за имплементирање на тие стандарди и служат за хармонизирање на заштитните елементи. Крајниот производ, односно изглед го избира самата држава, но во него мора да бидат содржани заштитни елементи и биометриски податоци.

Имено, на самиотот во Солун, на 19 и 20 јуни 2003 година, донесена е одлука дека е потребен кохерентен пристап на Европската Унија, во однос на биометриските податоци на граѓаните на ЕУ, граѓаните од третите земји, како и за

потребите на ВИС⁴¹ (информатички систем за визи) и СИС (Шенгенски систем за информации) системите. Во тој контекст, Советот на Европа ја донесе регулативата „(ЕС) No 2252/2004“ на 13 декември 2004 година, која се однесува на стандардите на заштитните елементи и биометриските податоци во патните исправи. Со ова се зголемува заштитата на патната исправа, се потенцира врската помеѓу носителот на патната исправа и секако се намалува можноста за фалсификување на истата. Спецификациите на заштитните елементи се во согласност со Документот 9303 издаден од ИCAO⁴². Во истиот во делот 1, во глава 1 се дадени спецификациите на заштитните елементи кои треба да бидат содржани во патните исправи, а додека во глава 2 се дадени биометриските заштитни елементи кои треба да бидат содржани во заштитниот чип.

Во патните исправи мора да има високо-заштитен чип кој мора да биде доволно сигурен и способен да нуди максимална заштита, во однос на интегритет, автентичност и тајност на податоците содржани во него. Податоци кои се содржани во заштитниот чип во македонската патна исправа се: анфасна фотографија од носителот и два отпечатоци од прсти⁴³. Исто така, согласно препораките на ИCAO, патниот документ треба да ги содржи и следниве елементи:

- дополнителни безбедносни стандарди за заштита од фалсификување;
- технички спецификации за сигурносниот чип за складирање на биометриските податоци и нивната безбедност, вклучувајќи ја и превенцијата од неовластен пристап;

⁴¹http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/visa-information-system/index_en.htm - посетена на 23.04.2014 година

⁴² „International Civil Aviation Organization“ - Агенција на Обединетите Нации, создадена 1944, која има за обврска да ги утврдува принципите и техниките во меѓународното воздухопловство и меѓународниот аеротранспорт, а со цел обезбедување на безбеден, ефикасен и уреден развој на воздухопловството.

⁴³ Закон за изменување и дополнување на законот за патните исправи на државјаните на Република Македонија, „Службен весник на Р. Македонија“ бр. 19 од 19.02.2007 година, член 7.

- услови за квалитет и технички стандарди за анфасната фотографија и за отпечатоците од прсти.

5.3. Заштитни елементи содржани во биометриската патна исправа

Според ИКАО, биометриски податоци се мерливи, физички карактеристики или лични однесувања, односно особина, која може да се користи за да се препознае или потврди идентитетот на личноста. Во биометриските патни исправи покрај податоците кои се содржани во микрочипот, постојат и други заштитни елементи кои како целина придонесуваат во заштитата на патната исправа.

Тие заштитни елементи може да се поделат по неколку критериуми.

а. Степен на видливост:

- Видливи без посебна опрема - овие заштитни елементи можат да бидат воочени без никаква лабораториска или друга специјална опрема за нивно предизвикување.
- Невидливи без посебна опрема - овие заштитни елементи можат да бидат воочени само со употреба на лабораториска или друга специјална опрема за нивно предизвикување.

б. Заштитни елементи по тип:

- Заштитни елементи содржани во хартијата - овие заштитни елементи се интегрираат во специјална хартија, создадена под посебни услови, со посебни материјали, со заштитни елементи кои се содржани во самата хартија, а се интегрирани уште во производствениот процес.
- Заштитни елементи од мастилото за печатење - овие заштитни елементи се интегрираат во мастилата за печатење кои се користат во процесот на печатење на личните и службените податоци од документот.

- Заштитни елементи во техниката на печатење - овие заштитни елементи се содржани во техниката на печатење која во комбинација со специјалните мастила кои се користат, произведуваат комбинации и шеми кои се својствени за документот.

в. Заштитни елементи по степен на верификација:

- Заштитни елементи кои можат да бидат верифицирани во форензички лаборатории - за определување на оригиналноста на заштитните елементи потребно е да се користат специјални услови и опрема која може да се најде само во акредитирани и специјализирани форензички лаборатории.

- Заштитни елементи кои можат да бидат верифицирани со едноставна опрема - овие заштитни елементи, од страна на обучено лице и експерт можат да бидат верифицирани со помош на едноставна опрема како на пример: лупа или УВ лампа.

- Заштитни елементи кои можат да бидат воочени без никаква опрема - овие заштитни елементи, од страна на обучено лице и експерт можат да бидат верифицирани без никаква опрема.

5.3.1. Биометриска идентификација

Со документот 9303⁴⁴ се утврдуваат биометриските податоци кои треба да бидат содржани во сигурносниот микрочип:

- фотографија од лицето (задолжително)
- отпечатоци (опционално/алтернативно)
- препознавање на ирисот (опционално/алтернативно)

⁴⁴ Doc 9303, Sixth Edition — 2006, Approved by the Secretary General and published under his authority, International Civil Aviation Organization.

Секоја патна исправа која ја содржи ознаката⁴⁵ на слика 1. е биометриска патна исправа, креирана по интернационални стандарди, и поседува биометриски податоци во заштитен микрочип. Со оваа ознака се укажува дека патната исправа содржи сигурносен микрочип, кој во себе ги содржи биометриските податоци за носителот. Треба да биде поставен на видливо место, бидејќи со истиот се укажува дека патната исправа содржи сензитивна електроника.

слика 1.

* Заштитен елемент пропишан со документот 9303 издаден од ИCAO, интегриран во македонската патна исправа.

На македонската биометриска патна исправа овој елемент е содржан на предната корица, во долниот средишен дел. Оваа измена на дезенот на корицата на

⁴⁵ Заштитен елемент интегриран во биометриските патни исправи, пропишан со документот 9303 издаден од ИCAO.

новата македонска патна исправа во однос на стариот дезен, придонесе да се задоволат стандардите пропишани за поставување на заштитниот елемент на видлива позиција.

Во македонската биометриска патна исправа во сигурносниот микрочип, кој се наоѓа во поликарбонатната страница од биометриската патна исправа (слика 2), се содржани: фотографија од лицето, отпечатоци од два прста и своерачен потпис.

слика 2.

Специмен од поликарбонатната страница од македонската биометриска патна исправа.

5.3.2. Поделба на заштитните елементи по степен на видливост

Заштитните елементи кои се употребуваат во патните исправи имаат карактеристика да бидат видливи без посебни инструменти и да бидат невидливи без посебна опрема, односно да мора да се употребуваат специфични инструменти. Со ова не се намалува нивната специфичност или значајност при утврдувањето на оригиналноста на патниот документ.

Во патните исправи се интегрирани заштитни елементи за кои не е потребна посебна опрема за да бидат предизвикани и видливи. Може да биде утврдена нивната веродостојност и оригиналност со анализа без посебни инструменти.

Постојат и заштитни елементи кои се интегрирани и невидливи и за кои се потребни посебни услови и инструменти за да може да бидат видливи. Само на тој начин може да биде извршена анализа и да се утврди нивната веродостојност и оригиналност.

5.3.3. Поделба на заштитните елементи по тип:

При постапката на изработка на патните исправи, согласно утврдени принципи и техники се интегрираат заштитните елементи. Интеграцијата на заштитните елементи започнува уште во процесот на изработката на хартијата што се употребува во патните исправи, корицата, полимерната страница на која се содржани податоците за носителот, како и во начинот на поврзување на страниците. Исто така заштитните елементи се содржани и во посебните техники на внесување на податоците, фотографијата, серискиот број, позадинското печатење.

а. Заштитни елементи на хартијата

- **Флуоресцентност** - Хартијата од која се изработуваат страниците на македонската биометриска патна исправа, согласно поставените стандарди мора да поседува определени технички карактеристики. Имено, начинот на изработка на хартијата, нејзиниот посебен состав допринесува хартијата при УВ светло да има специфичен пригушен отсјај, односно апсорпија на УВ

светлината. Исто така најчесто на хартијата има скриени мотиви кои се видливи само под УВ светло.

слика 3.

- **Заштитни влакна** - Во процесот на изработка на хартијата во составот на смесата се интегрираат заштитни влакна кои под УВ светло даваат различни тонови на боја (црвена, сина, жолта боја).

слика 4.

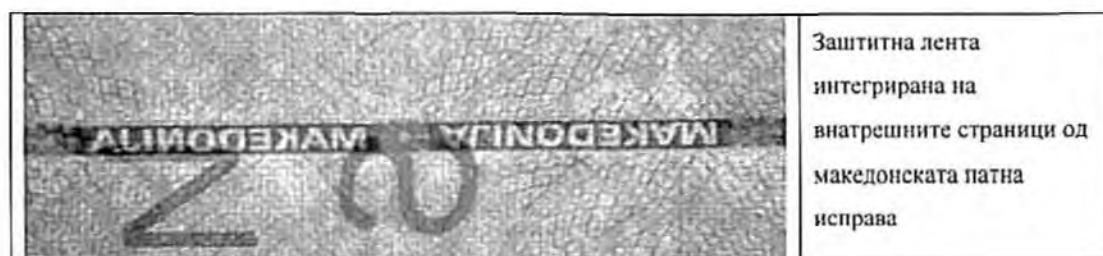
- **Повеќетонски воден знак** - При изработката на хартијата на специјален начин, со посебна техника на згуснување и раздвојување на густината на хартијата, се постигнува определен мотив, кој е видлив само преку транспарентно светло.

слика 5.

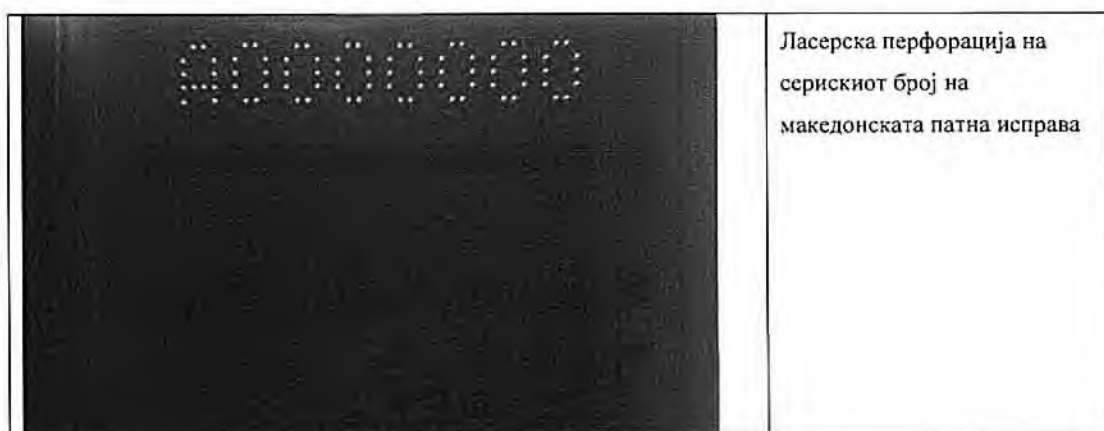
- **Заштитна лента** - Интегрирана во хартијата, со испечатен текст кој е со микроскопски димензии, кој под транспарентно светло рефлектира неколку тонови на боја.

слика 6.

- **Ласерска перфорација** - Серискиот број на патната исправа е ласерски перфориран на сите страници од буклетот од патната исправа

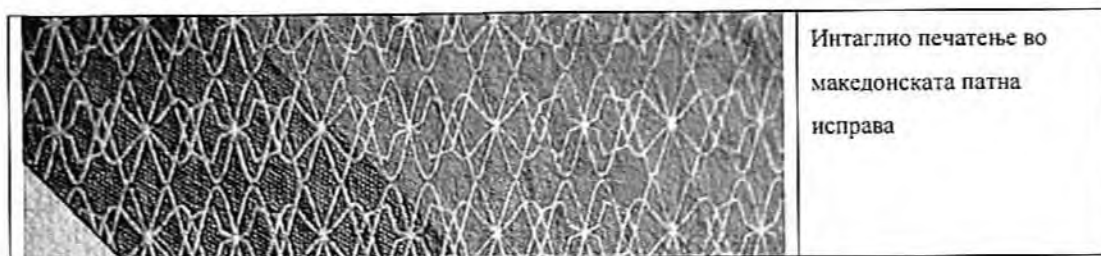
слика 7.

б. Заштитни елементи во мастилото за печатење

- **Интаглио печатење** - Специјална техника за печатење на содржина со тактилен ефект

слика 8.

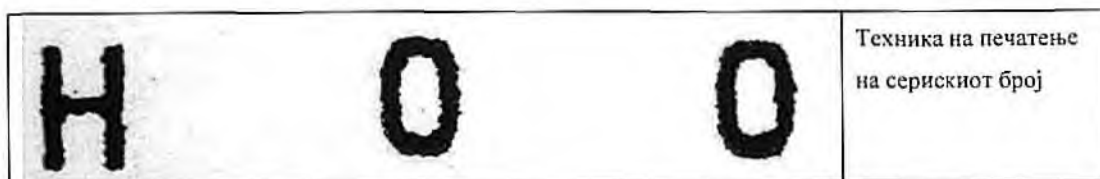
- **Оптичко варијабилни елементи** - Заштитен елемент изработен со специјално мастило кое при различен агол на гледање варира во отсјајот на бојата.

слика 9.

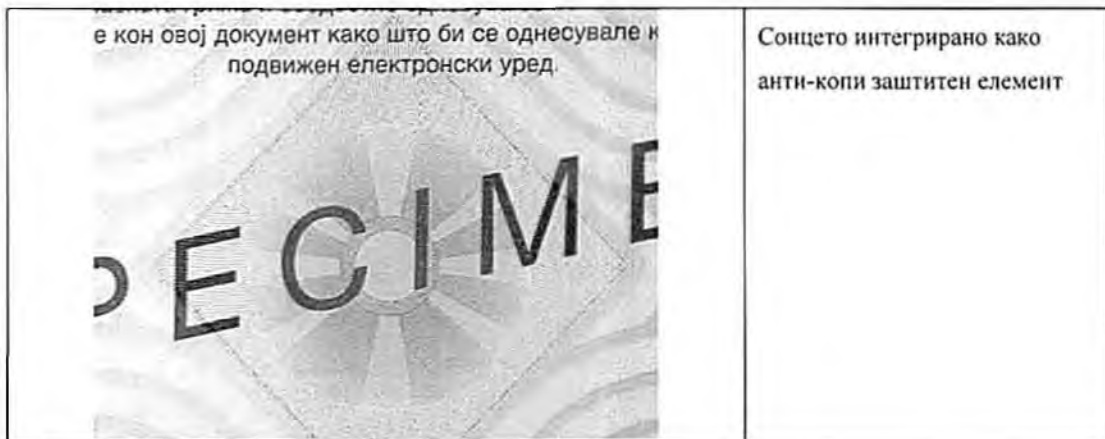
- **Летерпрес печатење (на серискиот број)** - Специјална техника за печатење на содржина

слика 10.

- **Анти-копи заштитен елемент** - Специјална техника за печатење на содржина, која не дозволува нејзино умножување и копирање.

слика 11.

в. Заштитни елементи во техниката на печатење

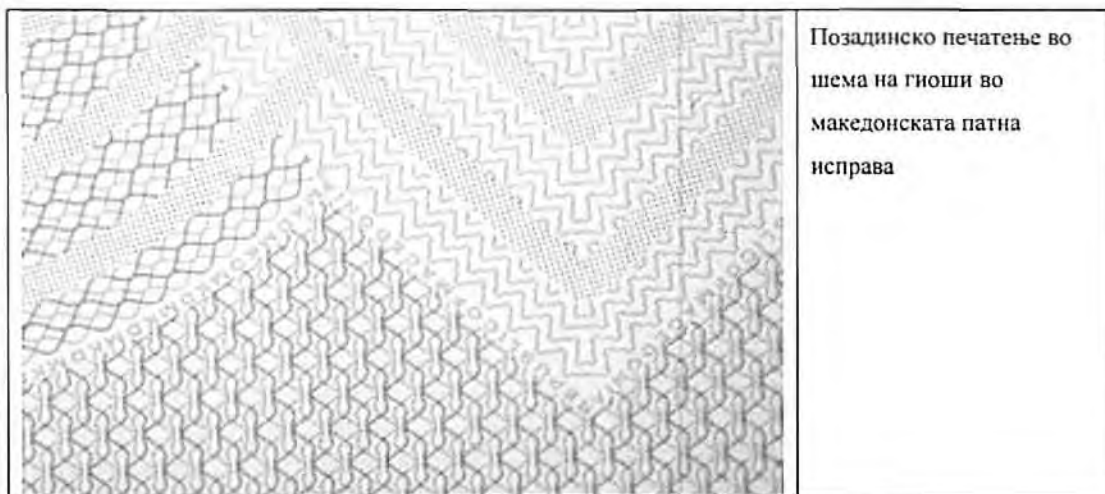
- **Заштита на фотографијата** - Фотографијата на носителот е ласерски изгравирани со специјални точки и шеми од боја, со која се добива висок степен на заштита.

слика 12.

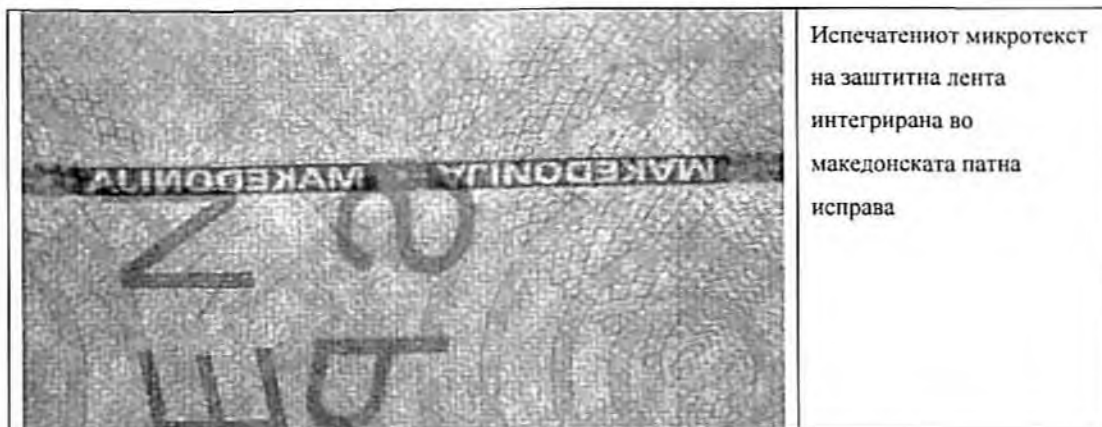
- **Позадинско - офсет печатење (Гиоши)** - Техника за печатење на позадински шеми кои формираат фини, јасни и остри геометриски целини.

слика 13.

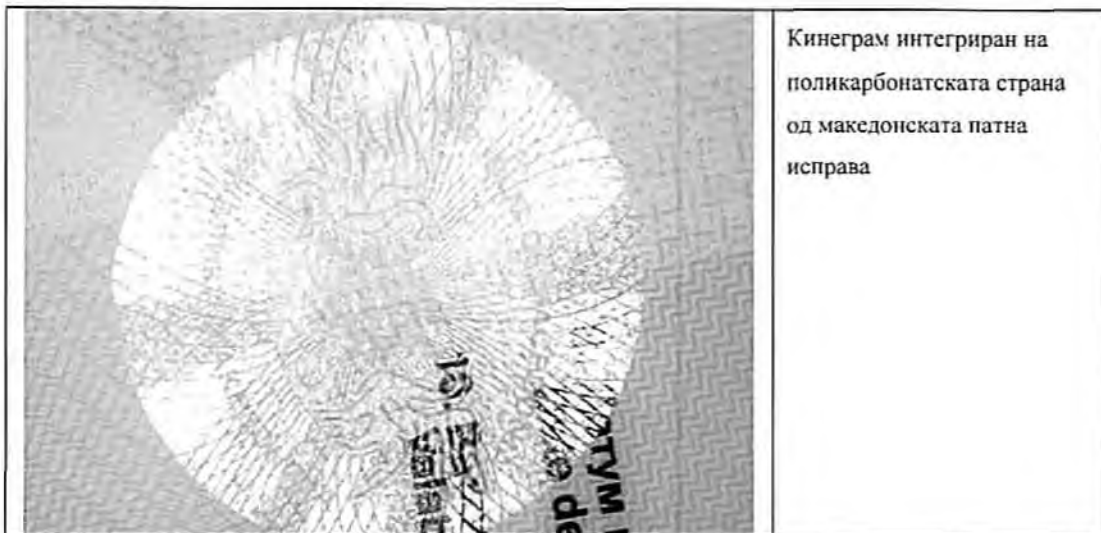
- **Микротекст на заштитна лента** - Испечатен текст кој е со микроскопски димензии и под транспарентно светло рефлектира неколку тонови на боја.

слика 14.

- **Кинеграм** – Дизајн на шема специјално изработена со комбинација од слика и текст

слика 15.

5.3.4. Поделба на заштитните елементи по левел на верификација

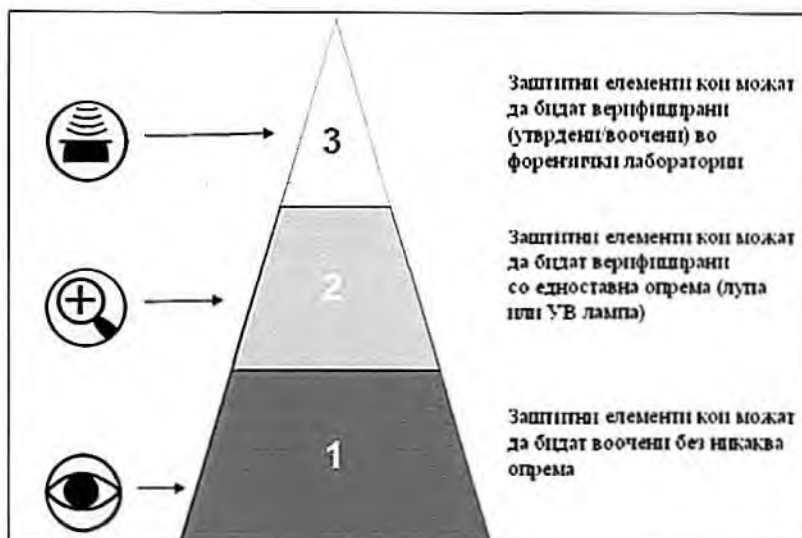
Согласно значењето и тежината со кои можат да бидат верифицирани заштитните елементи се поделени по левел на верификација.

- Заштитни елементи кои можат да бидат верифицирани во форензички лаборатории - за утврдување на оригиналноста на заштитните елементи потребно е да се користат специјални услови и опрема која може да се најде само во акредитирани и специјализирани форензички лаборатории.

- Заштитни елементи кои можат да бидат верифицирани со едноставна опрема - овие заштитни елементи, од страна на обучено лице и експерт можат да бидат верифицирани со помош на едноставна опрема како на пример: лупа или УВ лампа.

- o Заштитни елементи кои можат да бидат воочени без никаква опрема - овие заштитни елементи, од страна на обучено лице и експерт можат да бидат верифицирани без никаква опрема.

слика 16.

5.4. Утврдување на оригиналост на биометриските патни исправи

Во организационата поставеност на Министерството за внатрешни работи, под Бирото за јавна безбедност функционира Одделот за криминалистичко технички испитувања и вештачења⁴⁶. Во него се изведуваат соодветни анализи и испитувања, од најраличен вид, со употреба на високо-софистицирана лабораториска опрема⁴⁷.

⁴⁶ Закон за Внатрешни работи на Република Македонија, "Службен весник на Р Македонија" бр.42 од 03.03.2014 година, член 49, 50 и член 51.

⁴⁷ Лабораториската опрема беше добиена согласно проектот „Project : 07 - Fight Against Crime“ на ИПА фондовите.

Лабораториската опрема која се користи во Одделот е според највисоките и најсовремените стандарди кои се добиени со достигнувањата во техничко-технолошките истражувања. Во тек е процес на приспособување на лабораториите во Одделот за добивање на акредитација по стандардите ISO 17025, кои се бараат согласно стандардите на Европската Унија.

Во Одделот за криминалистичко технички испитувања и вештачења, во Секторот за криминалистичко-лабораториски испитувања е Одделението за испитување спорни документи, во чиј домен е испитувањето на оригиналноста на сите спорни документи, под што се подразбира и оригиналноста на патните исправи, за кои постои основно сомневање дека се фалсификувани. Процесот на работа, на испитување на оригиналноста на спорни патни исправи се одвива според стандардизирани методи и процедури согласно стандардите на Европската Унија.

Испитувањето на оригиналноста на безбедносно - заштитните елементи на патната исправа се одвива во лабораториски услови со користење на работна станица Videospectral comparator 2000/HR, стереомикроскоп со вградена дигитална камера со висока резолуција и скенер со висока резолуција. Процесот на испитување и утврдување на оригиналноста, се врши врз основа на научни вистини, технолошки достигнувања, а особена важност е компетентноста, стручноста и објективноста на вештакот кој го спроведува испитувањето (вештачењето).

Согласно поставените стандардни процедури⁴⁸, испитувањето на спорните патни исправи се одвива според „ACE“ (Analysis, Comparison, Evaluation) методологијата која се одвива во три фази и тоа:

- Првата фаза е анализа;
- Втората фаза е компарација односно споредување/компарирање и
- Последната, односно третата фаза е евалуацијата.

⁴⁸ Стандардите по кои се вршат испитувањата се пропишани од „ENFSI“ - Европски институт за форензички испитувања.

Битно да се напомене е дека редоследот на фазите не мора секогаш да биде запазен. Експертот во различен дел од постапката има дискреционо право да ја прекине постапката, да изостави некој дел од истата и да продолжи со применливите фази од процесот колку што е можно подетално. Со деталното форензичко испитување се утврдува дали некоја патна исправа е оригинална или фалсификувана. Врз основа на утврдените заштитни елементи се дава соодветен наод и мислење во форма на вештачење, кое има особена улога во истражната постапка за утврдување на кривично правните настани.

Основа за започнување на криминалистичка анализа со цел откривање, докажување и расветлување на кривичното дело фалсификување на патна исправа е постоењето индиција (основ за сомнеж) дека одредена патна исправа е фалсификувана. Во постапката на испитувањето на спорната патна исправа, се бара одговорот на прашањето дали е фалсификувана целата патна исправа или само определен дел од истата.

Во процесот на испитувањето како референтен примерок се користи оригинален примерок од патна исправа означен како „Специмен“⁴⁹. Со употребата на компаративната метода под исти фактори, односно светла и филтри, се споредуваат заштитните елементи од сомнителната патна исправа со оригиналниот примерок „Специмен“. Се врши анализа и компарација на заштитните елементи интегрирани во патните исправи и врз основа на добиените резултати се донесува суд, со кој се дава заклучок дали патната исправа е оригинална или не. Секој заштитен елемент интегриран во македонската патна исправа има свои особености и карактеристики и претставува својствен елемент. Имено, секоја отстапка и разлика во заштитните елементи, може да укажува на фактот дека врз патната исправа е вршена некаква манипулација.

Патната исправа која е предмет на анализа и оригиналниот примерок од соодветна патна исправа „Специмен“, се испитуваат со различни видови на осветлувања и филтри во работната станица Videospectral comparator 2000/HR

⁴⁹ Специмен претставува оригинален документ издаден од официјален орган на некоја држава, кој служи за насоки и компарирање на заштитни елементи кои се содржани во документот.

(слика 17), со цел да се утврди дали патните исправи поседуваат исти или различни безбедносно заштитни елементи. При тоа се утврдува дали некој од утврдените заштитни елементи е оштетен, неправилен или воопшто не е интегриран.

слика 17.

* VSC2000/Hr - работна станица со која се утврдува оригиналноста на патните исправи

Процесот на форензичко испитување на патните исправи започнува со детално визуелно испитување на спорната патна исправа. Со тоа се утврдува дали корицата на исправата е со соодветен квалитет, димезии и стандардно внесени податоци (името на државата, грбот и видот на пасош).

Потоа следи компарацијата со оригинален примерок – специмен која се врши во работната станица. Во неа можат да се создадат соодветни услови кои се потребни за да се утврди постоењето или непостоењето на заштитните елементи во спорната патна исправа. Има неколку видови на филтрирање и осветлување кои

можат да се продуцираат во работната станица, а кои се потребни во процесот на утврдување на оригиналност.

Испитувањето во работната станица започнува со преглед на документите со ИР филтер. При тоа се утврдува квалитетот на обрасците (хартијата и поликарбонатската страна), како и постоењето и оригиналноста на виножито печатењето, позадинското печатење, заштитна лента интегрирана во страниците од исправата, летерпрес печатењето на серискиот број, анти-копи заштитниот елемент. Испитувањето на документите продолжува со испитување под косо светло. Ова испитување се врши со цел да се утврди постоењето и оригиналноста на оптичко варијабилен елемент, интаглио печатење, кинеграм. Потоа се преминува на испитување на заштитните елементи под УВ светло. При ова испитување се утврдуваат заштитните елементи интегрирани во хартијата односно флуоресценцијата на хартијата, заштитните влакна интегрирани во хартијата, УВ флуоресценцијата на мастилото со кој е испечатен серискиот број.

При прегледот на исправите под транспарентно светло се врши испитување на страниците од патната исправа, за да се утврди постоењето и оригиналноста на водениот знак. При секој сегмент од испитувањето може да се користат и филтрите за повеќекратно зголемување на видливото поле, со што може да се утврди микроречатањето во патна исправа.

Испитувањето на документ со комбинација од светла и филтри се врши по утврдувањето на оригиналноста на заштитните елементи. Истото се врши со цел да се утврди дали постојат траги од оштетување на некој од заштитните елементи и на површинскиот слој од хартијата или на поликарбонатната страница, што би укажало дека на исправата има бришење или преправање на оригиналните податоци. Оштетувањата на површинскиот слој од хартијата или поликарбонатот, може да бидат предизвикани со употреба на хемиски средства или со механичко оштетување.

Секој чекор од постапката за утврдување на оригиналност на патната исправа соодветно се фотодокументира и се складира во соодветни фајлови, во софтверскиот дел од работната станица.

Вака комплексната постапка за утврдување на оригиналноста на патната исправа, оди во прилог на фактот дека новата биометриска патна исправа содржи во себе заштитни елементи со највисок степен на заштита, кои гарантираат превенција од фалсификување.

5.5. Постапка за издавање на биометриска патна исправа

Право да поседува македонска патна исправа има лице кое е државјанин на Р. Македонија, поради патување и престој во странство, како и за враќање во земјата⁵⁰.

Согласно „Упатството за изменување и дополнување на Упатството за начинот на пасош и заеднички пасош за државјаните на Република Македонија, како и постапката за издавање на визи на тие пасоши“⁵¹, утврден е начинот и постапката со која државјанин на Република Македонија може да добие биометриска патна исправа.

Во Министерството за внатрешни работи, во Секторот за управни работи, со претходно закажан термин, се поднесува посебен образец - барање за издавање на патна исправа. При поднесувањето на барањето, се врши утврдување на идентитетот на барателот преку соодветна исправа за лична идентификација - лична карта. Доколку се веди патна исправа за малолетно лице, легитимирањето се врши на родителите/старателите. Од барателот се земаат личните податоци и основните генералии и биометриските податоци – фотографија, отпечатоци од два прста, како и своерачен потпис во дигитална форма. Податоците електронски се

⁵⁰ Закон за Патни исправи на државјаните на Република Македонија, Пречистен текст, “Службен весник на Република Македонија” бр.73/04 од 21.10.2004 година, член 5.

⁵¹ „Упатството за изменување и дополнување на Упатството за начинот на пасош и заеднички пасош за државјаните на Република Македонија, како и постапката за издавање на визи на тие пасоши“, Службен весник на РМ, бр. 40 од 30.03.2007 година.-

внесуваат во софтверскиот дел и електронски се процесираат до главната работна станица, каде во бланко образец од патната исправа, ласерски се вметнуваат личните податоци за носителот. Додека пак, биометриските податоци се внесуваат во бесконтактниот електронски чип кој е вметнат во поликарбонатниот дел од патната исправа.

По потребните заверувања, патната исправа се доставува на барателот, односно носителот.

6. СТРАТЕШКИ ПРИДОБИВКИ ОД ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА НА БИОМЕТРИСКИТЕ ПАТНИ ИСПРАВИ

Како значаен чекор кон влезот на нашата земја во големото Европско семејство, воведувањето на биометриските патни исправи направи значителен придонес и во животот на граѓаните на Р. Македонија.

Започнувајќи со олеснетиот начин на издавање на патните исправи, можноста истите да бидат издадени и во определени дипломатско-конзуларни претставништа на Р. Македонија низ светот, па сè до визната либерализација која следеше на 1 јануари 2008 година и зголемувањето на можноста за полесно патување во земјите од Шенген зоната. Овие релевантни промени, исто така придонесоа кон намалување на трошоците за патување кон земјите од Евроската Унија, како финансиски така и временски, од аспект на планирање и организирање на патувањето.

Сепак не треба да се занемари фактот на злоупотреба на визната либерализација и поднесувањето на барања за азил од страна на македонски државјани.

Од појаснетата процедура за издавање на македонската патна исправа во глава V, точка 5.5, се забележува олеснувањето околу техничката постапка за добивање на истата. Во овој контекст, македонските државјани веќе по брза и квалитетна постапка добиваат македонска патна исправа со врвен квалитет. Значајната промена во новите софтверски решенија за печатење на патните исправи, вовеле можност за издавање на патна исправа по итна постапка, која во минатото не беше достапна како опција за барателите на македонски патни исправи⁵².

⁵² <http://www.mvr.gov.mk/upravni-rab/1> - посетена на 08.07.2015 година.

Фотографирањето за фотографијата на носителот која фигурира во патната исправа се врши во софистицираните софтвери, лиценцирани за таа постапка. Овие софтвери ги има и во определени дипломатско-конзуларни претставништа⁵³ на Р. Македонија низ светот, со што постапката за добивање на македонска патна исправа е олеснета и за нашите иселеници.

6.1. Број на излези на гранични премини во период од 2001-2013 година⁵⁴

Доколку се погледнат систематизираните податоци на табела 3, за бројот на македонски државјани кои го оставариле своето право за влез и излез на македонска државна граница за периодот од 2001 до 2013 година, генералната слика е дека бројот на македонски државјани кој излегле се зголемува со годините.

табела 3.

Преглед на влез и излез евидентиран во периодот од 2001 до 2013 година за македонските државјани, кои ја преминале македонската државна граница.		
Година	остварен влез на патници во РМ	остварен излез на патници во РМ
2001	1.902.924	2.040.643

⁵³ Согласно законската процедура, секој државјанин на Република Македонија, може да поднесе барање до едно од надлежните дипломатско - конзуларни претставништва на Република Македонија во: Мелбурн, Канбера, Чикаго, Њујорк, Детроит, Торонто, Берлин, Бон, Минхен, Стокхолм, Копенхаген, Хаг, Брисел, Берн, Лондон, Париз, Венеција, Виена и Љубљана.

<http://www.makemigration.com/> - посетена на 07.07.2015 година.

⁵⁴ <http://www.mvr.gov.mk/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=445>

<http://www.mvr.gov.mk/ShowAnnouncements.aspx?ItemID=13148&mid=1367&tabId=358&tabindex=0>

- посетени на 11.04.2014 година

2002	1.926.493	2.003.584
2003	2.223.095	2.351.059
2004	2.339.476	2.539.697
2005	2.252.577	2.545.843
2006	1.977.546	2.437.066
2007	1.898.356	2.172.714
2008	1.916.060	2.466.402
2009	2.112.032	2.534.791
2010	2.480.547	3.025.769
2011	2.690.183	3.337.484
2012	2.710.666	3.417.837
2013	2.920.403	3.572.007
вкупно	29.350.358	34.444.896

Кога ќе се погледнат дадените податоци околу бројот на македонски државјани кои оствариле излез од Р. Македонија во период од 2001 година до 2013 година, може да се утврди следното:

Во 2001 и 2002 година, може да се забележи дека бројот на македонски граѓани кои направиле излез од граничните премини на Р. Македонија е во еден баланс, односно не се утврдени некои позначителни осцилации во бројот на излези на македонски државјани. Оваа стагнација може да се препише на безбедносната состојба во која Р. Македонија се наоѓаше во тој период.

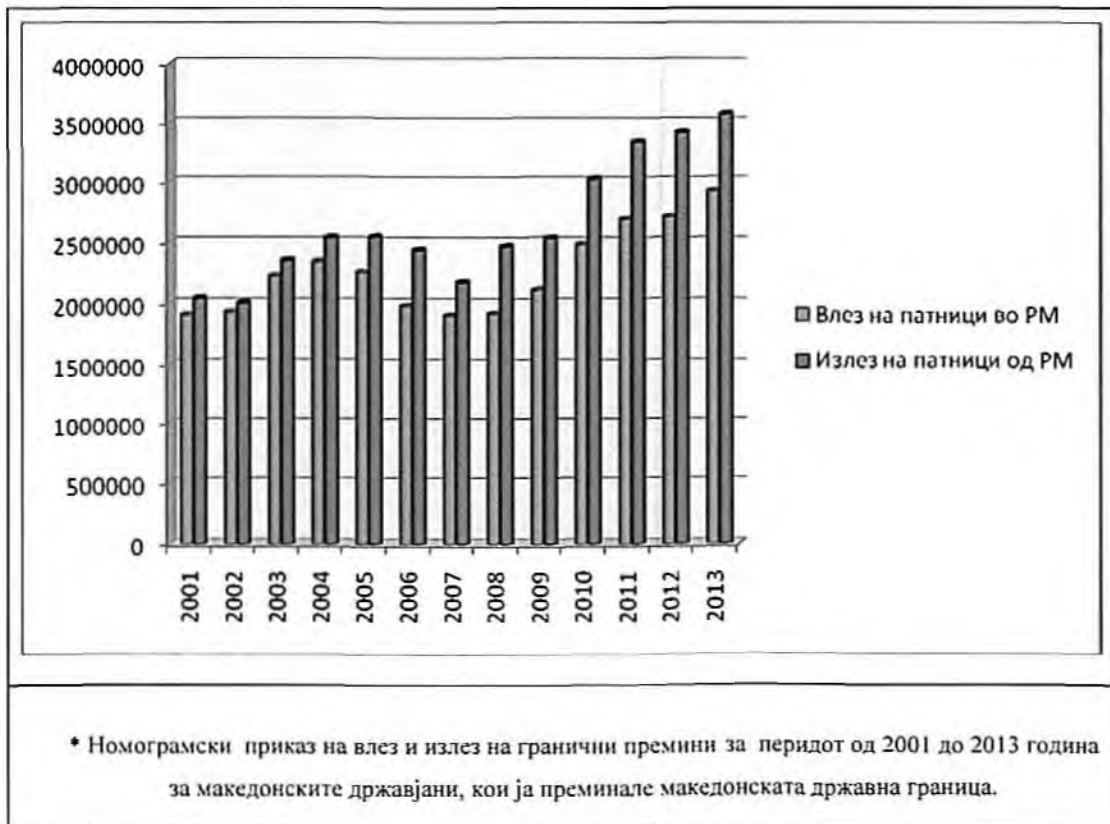
Веќе во 2003 година, со стабилизирањето на безбедносната состојба во Р. Македонија, се гледа драматично зголемување на бројот на излези на македонски државјани (за околу 300.000 во однос на 2002 година), додека пак во 2004 и 2005

година, бројот се зголемува за уште 200.000 евидентирани излези на македонски државјани.

Во периодот на 2006 и 2007 година, доаѓа до намалување на бројот на излези на македонски државјани. Ова очекувано намалување на бројот на излези се должи на очекувањето на визната либерализација.

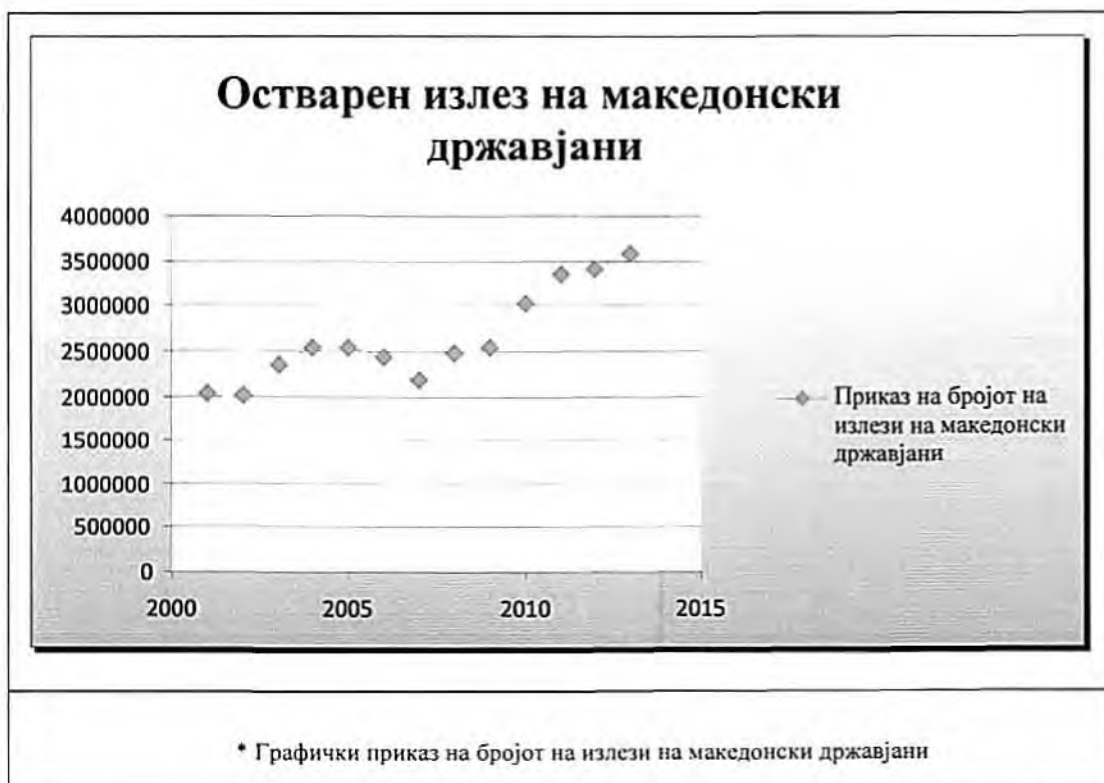
Со воведувањето на визната либерализација во 2008 година, веќе се забележува постојан пораст на бројот на излези на македонски државјани (2.466.402) во однос на 2007 година (2.172.714). Трендот на зголемување на бројот на излези на македонски државјани продолжува и по 2009 година (иако во тој период постоеја значителни проблеми со злоупотребата на визната либерализација и превземање на соодветни мерки за спречување на таа злоупотреба).

график 1.

Доколку го земеме бројот на излези на македонски државјани од 2007 година, (годината на воведување на биометриските патни исправи) како референтен и спроведеме компаративна процентуална анализа со бројот на излези на наредните години може да се забележи дека во 2008 година имало 2.466.402 излези, што во споредба со 2007 година е за 14% повеќе. Во 2009 година, споредбено со 2007 година бројот на излези пораснал за 17 %, додека пак во 2010 година бројот на излези на македонски државјани е зголемен за 39%. Веќе во 2011 година се бележи поголем процент на бројот на излези 53 %, а сличен пораст има и 2012 година каде процентот е 57%, додека во 2013 година порастот е 64% во однос на 2007 година.

график 2.

Со ова може да се заклучи дека воведувањето на биометриските патни исправи, а следствено на тоа и визната либерализација кон Шенген зоната, придонесе во поглед на зголемување на бројот на излези и полесно поминување на граничните премини.

Иако навидум воведувањето на македонските биометриски патни исправи и визната либерализација, доведе до подобар личен квалитет на животот на македонските граѓани, сепак мора да се напомене дека од целиот процес произлегоа и определени проблеми.

Имено, голем број на македонски граѓани во визната либерализација видоа можност за напуштање на границите и барање на право за азил во европските држави, иако официјални податоци за бројот на македонски баратели на азил, во земјите од Евроската Унија не се дадени во јавноста, согласно Конвенцијата за азил од 1951 година и Протоколот за бегалци од 1967 година⁵⁵, како и согласно Законот за азил и привремена заштита на Р. Македонија⁵⁶.

Сепак, доколку ги погледнеме податоците кои беа презентирани во јавноста, преку медиумите и средствата за јавно информирање, како и преку статистичките податоци дадени во извештаите на FRONTEX⁵⁷, може да се заклучи дека во 2009 година, доаѓа до значајно зголемување на македонските баратели на азил. Овој феномен предизвика низа на настани и дипломатски реакции од земјите членки на

⁵⁵ The 1951 Convention and 1967 Protocol relating to the status of refugees, UNHCR <http://www.unhcr.org.uk/about-us/history-of-unhcr/the-1951-refugee-convention.html> - посетена на 07.07.2015 година

⁵⁶ Закон за Азил и Привремена заштита на Република Македонија, Пречистен текст, „Службен весник на Република Македонија“ број 19 од 13.02.2009 година, Глава II, член 22.-

⁵⁷ „Frontières extérieures for external borders“ е Агенција на Европската Унија која ја управува и менаџира меѓусебната соработка меѓу националните гранични служби, а со цел заштита на надворешните граници на Европската Унија. Соработката на FRONTEX со Р. Македонија се одвива преку заедничка колерација во проектот наречен Western Balkans Risk Analysis Network (WB-RAN). <http://frontex.europa.eu/about-frontex/origin/> - посетена на 05.07.2015 година.

ЕУ, кои резултираа со можност за укинување на визната либерализација во текот на 2011 година.

Според извештаите и анализите на FRONTEX, спроведени за состојбите во Западен Балкан, за последните пет години може да се забележи дека и македонските државјани се присутни во статистиките за различни видови на незаконски дејствија.

Веќе во годишната анализа на ризик за 2009 година (Western Balkans - Annual Risk Analysis, 2010)⁵⁸, се дава проценка за злоупотребата на визната либерализација од страна на македонските државјани кон земјите ченки од Европската Унија. Белгија, Германија, Холандија, Швајцарија, Норвешка и Шведска во тој период пријавиле значително зголемен број на барања за азил. Барањата биле поднесени од државјани на Р. Македонија кои влегле легално во споментите држави со биометриски патни исправи. Од страна на земјите од Европската Унија, овие барања за азил, биле оценети како неосновани, од причина што биле поднесени повикувајќи се на социо-економски причини.

Поради овој феномен, некои од земјите вовеле забрзани постапки за одлучување за барањето за азил⁵⁹. Според податоците за март 2009, од страна на Владата на Норвешка, присилно биле вратени одбиените баратели на азил. Со оваа мерка за околу 90 %, се намалиле барањата за азил од страна на македонски државјани. Оценката дека барањата за азил се неосновани, говори и фактот дека според Годишниот извештај на Шведскиот одбор за миграција одбор кој се однесува за 2009 година⁶⁰, од 708 одлуки во врска со барања за азил од страна на државјани од Р. Македонија, само 8 баратели или 1%, се одобрени и се стекнале со

⁵⁸ Western Balkans - Annual Risk Analysis, Warsaw, 2010 European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union, Public version, FRONTEX.

⁵⁹ Норвешка во тој период, поради напливот на барањети за азил, ја вовела скратената брза постапка таканаречена „Fast-track procedure (48 hours)“ каде за 48 часа се решава по поднесеното барање за азил.

⁶⁰ Asylum decisions, Swedish Migration Board, 2010 - <http://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Agency/Facts-and-statistics-/Statistics/2010.html> - посетена на 05.07.2015 година.

право на азил. За споредба, за барателите на азил од Еритреја и од Сомалија признаени барања за азил имало 67% и 66% соодветно.

Во овие проценки, секако се исклучени лицата на кои поради определени објективни причини, им бил одбиен влезот на самиот граничен премин од надворешните граници на Европската Унија.

табела 4.

Официјални податоци дадени од страна на FRONTEX, во врска со одбиени барања за влез во Европската Унија за 2009 година, од страна на државјани на земји од Западен Балкан.			
2009 година	Број на патници	Број на одбивања на влез	Број на одбивања од 100,000 патници
Р. Србоја	46,953,261	21,735	46
Р. Македонија	11,658,417	3,283	28
Р. Црна Гора	10,785,499	2,020	19
Р. Хрватска	141,383,447	23,563	17
Р. Босна и Херцеговина	51,432,186	4,874	9
Р. Албанија	10,125, 469	471	5
Вкупно	272,338,279	55,946	21

Од табела 4, каде се дадени информации од страна на FRONTEX за официјални податоци околу одбиените барања за влез во Европската Унија за 2009

година, може да се забележи дека Р. Македонија со 3,283 одбиени граѓани за влез е на второто место веднаш по Р. Србија.

Најзасегнатите земји од Европската Унија, по напливот на баратели на азил од земјите од Западен Балкан по воведувањето на визната либерализација, доставија барање до Европскиот Праламент за воведување на забрана на визната либерализација кон земјите од каде има најголем број на неосновани барања на азил.

По овие случувања, Владата на Р. Македонија поактивно презема повеќе мерки од превентивен и административен карактер околу решавањето на прашањето со негативните последици од неоснованите барања за азил. Мерките кои беа преземени, за овие комплексни и сериозни прашања, вклучуваа детална анализа и предлог решенија за понатамошни дејствија.

Мерките подразбираа вклучување на Министерството за внатрешни работи, преку следните дејства:

- Зајакнување на казнената политика со измена на Кривичниот Законик⁶¹ на Р. Македонија преку воведување на член кој се однесува на Злоупотреба на безвизниот режим со државите членки на Европската Унија и на Шенгенскиот договор;
- Изготвување на профил за лажен барател на азил;
- Контрола и мерки за можни криминални дејствија од страна на туристичките агенции и поднесување на соодветни кривични пријави за лицата организатори на нелегалните патувања за барање на азил;
- Зајакнување на контролата на излез од страна на граничната полиција, секако со соодветна примена на Законот за гранична контрола и употреба на правото за оневозможување на излез на лица кои не се во состојба да ја докажат целта на патувањето, без да бидат повредени човековите права и демократијата;

⁶¹ Закон за изменување и дополнување на Кривичниот Законик, „Службен Весник на Република Македонија“, бр.135 од 03.10.2011 година, член 418-д.

- Зголемување на регионалната соработка и комуникација во смисла на заедничко дејствување, но и за размена на најдобри практики и искуства⁶².

⁶² <http://grid.mk/read/news/119373853/1270897/jankuloska-maksimalno-sme-posveteni-na-namaluvanje-na-brojot-na-lazhni-azilanti> - посетена на 15.07.2015 година.

7. БЕЗБЕДНОСНИ ПРИДОБИВКИ ОД ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА НА БИОМЕТРИСКИТЕ ПАТНИ ИСПРАВИ

Кривичното дело фалсификување исправа, е едно од постарите кривични дела кое се појавува уште во првите правни држави. Во зависност од развојот и структурата на општествено - економските односи, фалсификувањето исправи имало специфични облици и во различни периоди во зависност од развојот на општественото уредување, зависела и динамиката на фалсификувањето на исправите.

Сигурноста на личниот идентитет, безбедноста на правниот сообраќај, нелегалната миграција како и криумчирањето на луѓе, се во директна корелација со вистинитоста на патните исправи. Заштитата од фалсификување на патните исправи, е битен сегмент во безбедносниот и правниот поредок на секој вид организирано општествено живеење.

7.1. Број на фалсификати на патни исправи во период од 2002-2012 година

Биометриските патни исправи во Р. Македонија започнаа со издавање/пуштање во промет на 2 април 2007 година. Заради добивање на податоци околу бројот и видот на фалсификувани патни исправи во однос на воведувањето на новите биометриски заштити, анализиравме податоци за фалсификувани патни исправи 5 години пред воведувањето на биометриските патни исправи и 5 години по воведувањето на новите исправи.

Фалсификувањето исправи како недозволено и казниво дело насочено против безбедноста на индивидуата и сигурноста на правниот поредок е

регистрирано во историјата на сите досегашни општествени форми на живеење. Процутот на технологијата и нејзините придобивки во современото живеење, придонесуваат и кон нови димензии на овој вид на криминалитет. Технолошкиот развој им овозможува на сторителите на кривичните дела фалсификување на исправа, да изготвуваат фалсификати со најразлични и сè посовремени техники со подобар квалитет. Докажувањето и расветлувањето на кривичните дела од овој тип, во практика е речиси невозможно без извршено вештачење врз спорната патна исправа и неретко од дадениот наод и мислење на вештакот зависи целокупната понатамошна постапка при докажувањето на постоење на кривично дело фалсификување на исправа.

Во глава V, точка 5.3, се детално објаснети и анализирани заштитните елементи содржани во македонската патна исправа и даден е осврт на утврдување на оригиналноста на патната исправа преку тие заштитни елементи. Во контекст на тие анализи собрани се материјали и податоци за бројот на фалсификувани патни исправи и направена е анализа на податоците кои биле предмет на вештачење во периодот од 2002 - 2012 година, на што се надоврзува и статистичка анализа, во однос на бројот и видот на анализираните фалсификувани патни исправи на годишно ниво.

На табела 5. се дадени податоците во периодот од 2002 година до 2012 година, околу бројот на доставени предмети на ниво на Одделот за криминалистичко-технички испитувања и вештачења, бројот на поединечни предмети кои се однесуваа на Одделението за испитување спорни документи. Издвоени се состојбите за предметите со барање за вештачење на патни исправи. Од причина што во поединечен предмет, може да има барања за вештачење на повеќе патни исправи, како и барање за вештачење на најразличен вид на документи или патни исправи издадени од други држави, сумарно е собран бројот на доставени македонски патни исправи за нивно вештачење.

табела 5.

година	број на вкупно доставени предмети во ОКТИВ*	број на вкупно предмети за ОИСД**	број на предмети за испитување на патни исправи	број на предмети за испитување на македонски патни исправи	број на испитани македонски патни исправи***
2002	10224	2420	138	77	84
2003	12746	1519	159	88	99
2004	13322	1473	155	54	100
2005	13373	1558	218	91	102
2006	13550	1309	162	46	55
2007	14727	1294	144	55	65
2008	15555	1141	100	36	46
2009	16034	1087	73	24	30
2010	16513	1144	48	10	10
2011	16863	819	42	11	12
2012	16282	592	37	7	10

* ОКТИВ - Скратеница за Одделот за криминалистичко-технички испитувања и вештачења, која се користи во интерните дописи и известувања при Министерството за внатршни работи на Р. Македонија.

** ОИСД - Скратеница за Одделението за испитување на спорни документи, при Одделот за криминалистичко-технички испитувања и вештачења, која се користи во интерните дописи и известувања при Министерството за внатршни работи на Р. Македонија.

*** Во еден предмет за испитување на македонски патни исправи може да бидат испратени повеќе македонски патни исправи (во случај кога се работи за повеќе лица).

На табела 6. се дадени податоците во периодот од 2002 година до 2012 година, околку бројот на доставени македонски патни исправи, утврдената состојба околу бројот на оригинални македонски патни исправи, како и бројот и видот на утврдените фалсификувани македонски патни исправи.

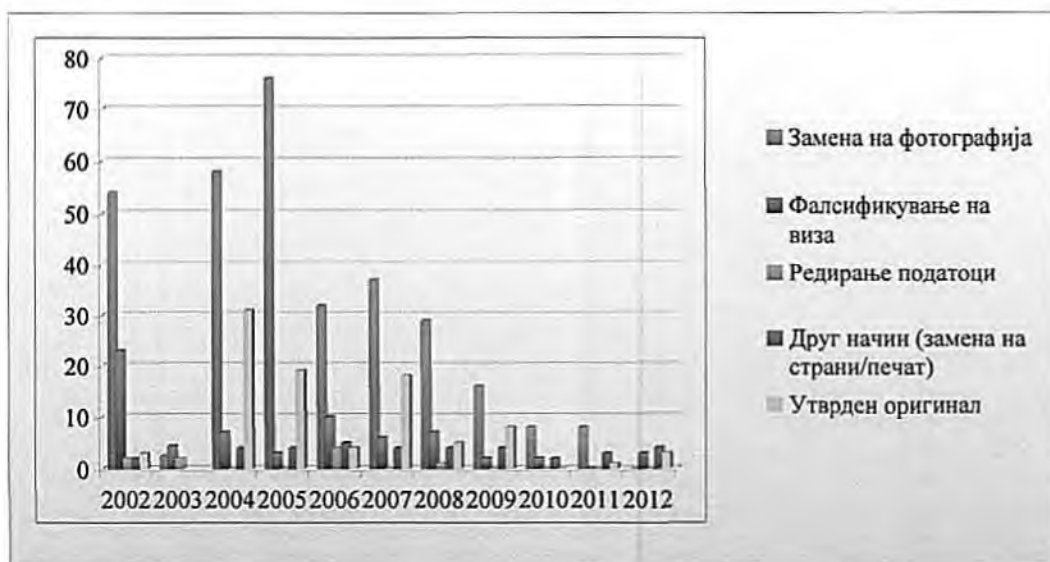
табела 6.

година	Број на предмети каде фалсификувањето е извршено со замена на фотографијата на носителот	Број на предмети каде фалсификувањето е извршено со редирање (бришење и преравање) на податоци	Број на предмети каде фалсификувањето е извршено со фалсификување на визата внесена во патната исправа	Број на предмети каде фалсификувањето е извршено на друг начин- фалсификувани (отпечатоци од печат/замена страници)	Број на предмети каде е утврдена оригинална патна исправа	Вкупно анализирани патни исправи
2002	54	2	23	2	3	84
2003	67	0	21	1 + 1	9	99
2004	58	0	7	3+1- целосен фалс	31	100
2005	76	0	3	3+1- целосен фалс	19	102
2006	32	4	10	1+1+3 цел. фалс	4	55
2007	37	0	6	1+2+1	18	65
2008	29	1	7	3+1	5	46
2009	16	0	2	2+1+1	8	30
2010	8	0	0	1+1	0	10
2011	8	0	0	1+1+1	1	12
2012	0	0	3	3+1	3	10
Вкупно	385	7	82	38	100	612

При анализата на податоците околу видот и бројот на фалсификатите во периодот од 2002 година до 2012 година, кои биле предмет за вештачење во Министерството за внатрешни работи, дојдов до интересни резултати, како за квантитетот, така и за квалитетот на фалсификатите.

На график 3. споредбено се прикажани податоците околу видот и начинот на фалсификување на македонски патни исправи, како и бројот на утврдени оригинални македонски патни исправи за периодот од 2002 година до 2012 година.

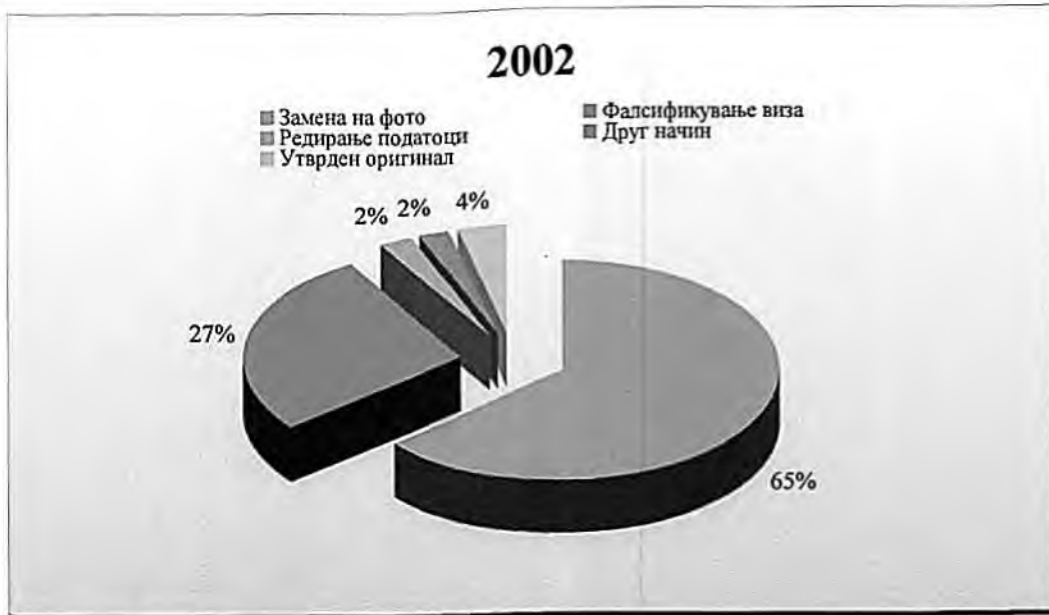
график 3.

Како што може да се забележи во изнесените податоци во графикот бр. 3, најголем број на фалсификување на патните исправи се врши со замена на фотографија.

Доколку ги анализираме податоците за бројот и видот на извршени фалсификувани и оригинални македонски патни исправи, дадени по години може да се увиди следното:

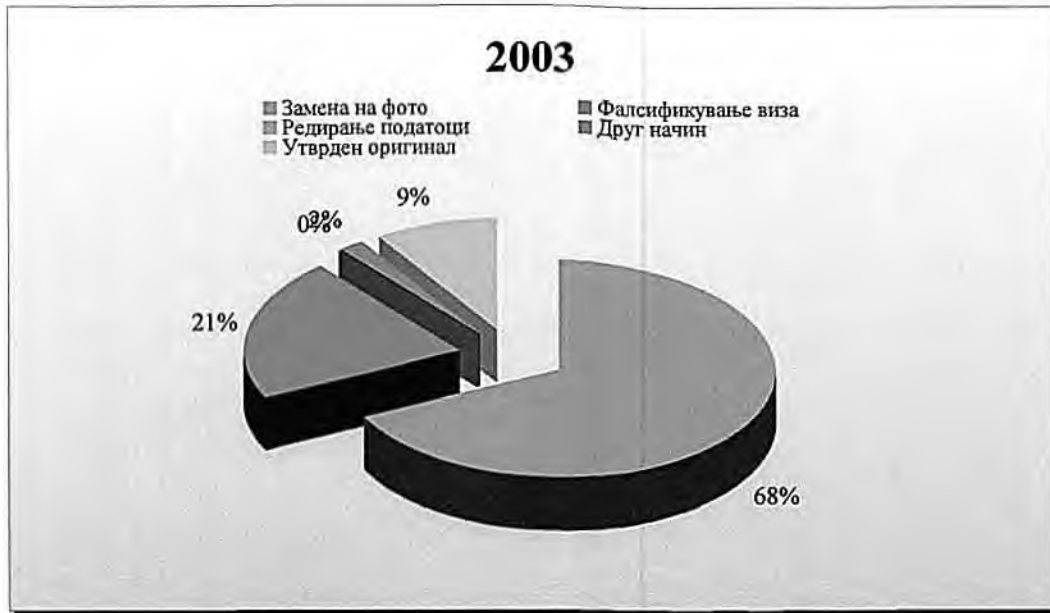
дијаграм 1.

Од компаративните испитувања и споредбените анализи на бројот на доставените предмети за утврдување на оригиналност, дојдено е до резултат дека во 2002 година во Одделението за испитување спорни документи се доставени вкупно 2420 предмети. Од нив за утврдување на оригиналност на македонски патни исправи се 77 предмети, со вкупно 84 македонски патни исправи. Со увид во завршените вештачења, дојдено е до резултат дека фалсификувани се 81 патни исправи, а оригинални се 3 македонски патни исправи.

Односно, од вкупно доставени 84 македонски патни исправи, фалсификувани се 96% македонски патни исправи. Од вкупно 81 фалсификувани македонски патни исправи, кај 54 фалсификувањето е извршено со замена на фотографијата на носителот, односно 65%. Кај 23 фалсификувањето е извршено со фалсификување на визата внесена во патната исправа, односно 27 % проценти. Кај две фалсификувањето е извршано со редирање (бришење и преправање) на податоци, односно 2%. Кај две фалсификувањето е извршено со на друг начин (фалсификување на отпечатоци од печат/штембил), односно 2%.

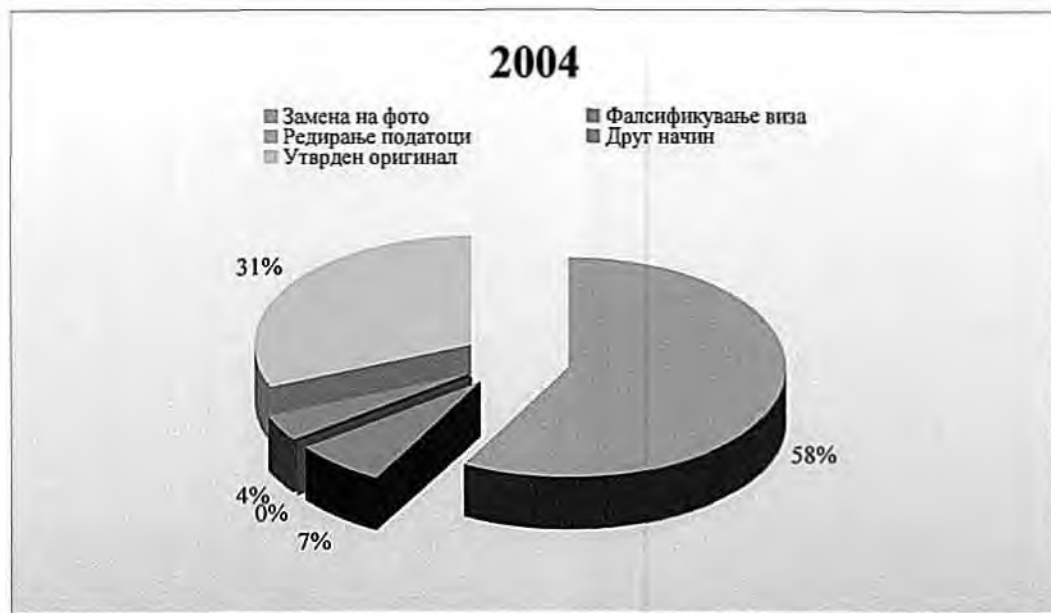
дијаграм 2.

Во 2003 година во Одделението за испитување спорни документи се доставени вкупно 1519 предмети. Од нив за утврдување на оригиналност на македонски патни исправи се 88 предмети, со вкупно 99 македонски патни исправи. При анализата на завршените вештачења, дојдено е до резултат дека се фалсификувани 90 патни исправи, а оригинални се 9 македонски патни исправи. Односно, од вкупно доставени 99 македонски патни исправи, фалсификувани се 91 % македонски патни исправи, а оригинални се 9 % македонски патни исправи.

Односно, од вкупно 90 фалсификувани македонски патни исправи, кај 67 фалсификувањето е извршено со замена на фотографијата на носителот, односно 58 %. Не е утврдено фалсификување со редирање (бришење и преправање) на податоци. Кај 21 фалсификувањето е извршено со фалсификување на визата внесена во патната исправа, односно 21 %. Кај две фалсификувањето е извршено на друг начин, односно 2 %.

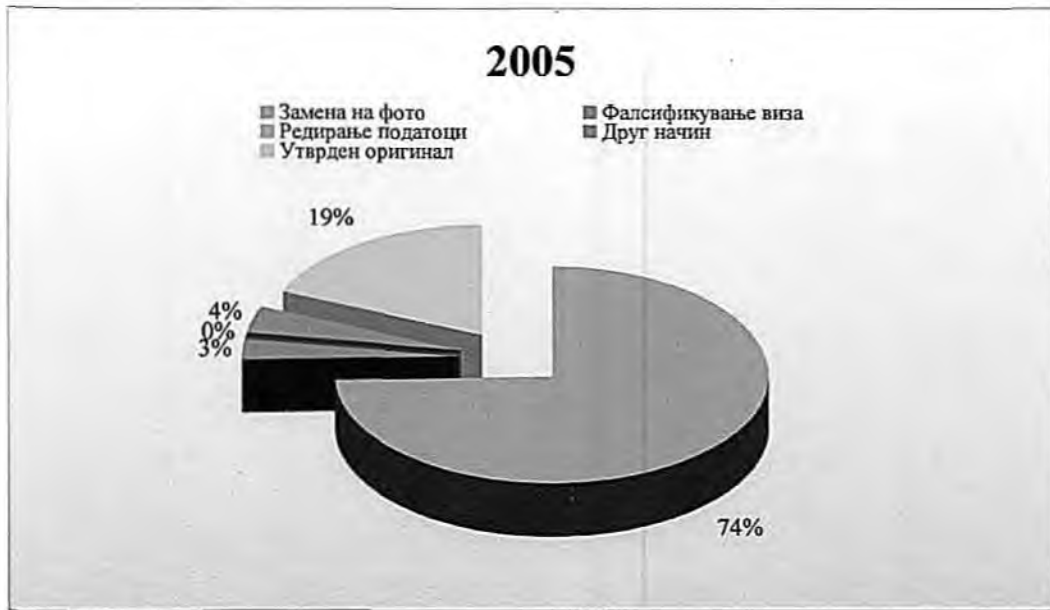
дијаграм 3.

Во 2004 година во Одделението за испитување спорни документи се доставени вкупно 1473 предмети. Од нив за утврдување на оригиналност на македонски патни исправи се 54 предмети, со вкупно 100 македонски патни исправи. Со увид во завршените вештачења, дојдено е до резултат дека се фалсификувани 69 патни исправи, а оригинални се 31 македонски патни исправи.

Односно, од вкупно доставени 100 македонски патни исправи, фалсификувани се 69 % македонски патни исправи, а оригинални се 31 % македонски патни исправи. Од вкупно 69 фалсификувани македонски патни исправи, кај 58 фалсификувањето е извршено со замена на фотографијата на носителот, односно 58 %. Не е утврдено фалсификување со редирање (бришење и преправање) на податоци. Кај седум фалсификувањето е извршено со фалсификување на визата внесена во патната исправа, односно 7 %. Кај 4 патни исправи фалсификувањето е извршено на друг начин, односно 4%.

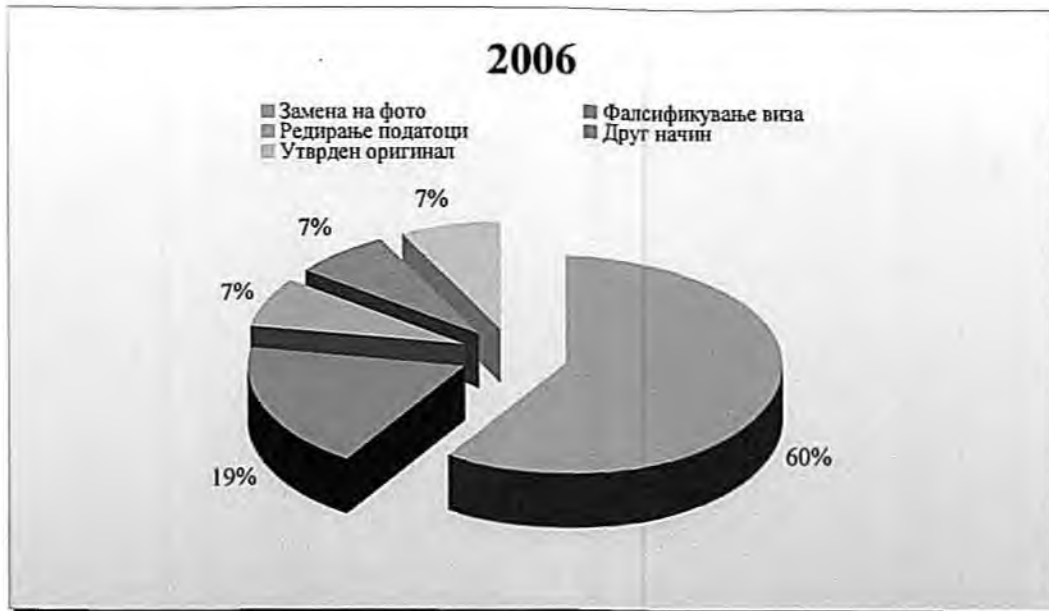
дијаграм 4.

Во 2005 година во Одделението за испитување спорни документи се доставени вкупно 1558 предмети. Од нив за утврдување на оригиналност на македонски патни исправи се 91 предмет, со вкупно 102 македонски патни исправи. Со увид во завршените вештачења, дојдено е до резултат дека се фалсификувани 84 македонски патни исправи, а оригинални се 19 македонски патни исправи.

Односно, од вкупно доставени 102 македонски патни исправи, фалсификувани се 81 % македонски патни исправи, а оригинални се 19 % македонски патни исправи. Од вкупно 84 фалсификувани македонски патни исправи, кај 76 фалсификувањето е извршено со замена на фотографијата на носителот, односно 74 %. Не е утврдено фалсификување со редирање (бришење и преправање) на податоци. Кај три фалсификувањето е извршено со фалсификување на визата внесена во патната исправа, односно 3 %. Кај четири македонски патни исправи фалсификувањето е извршено на друг начин, односно 4%.

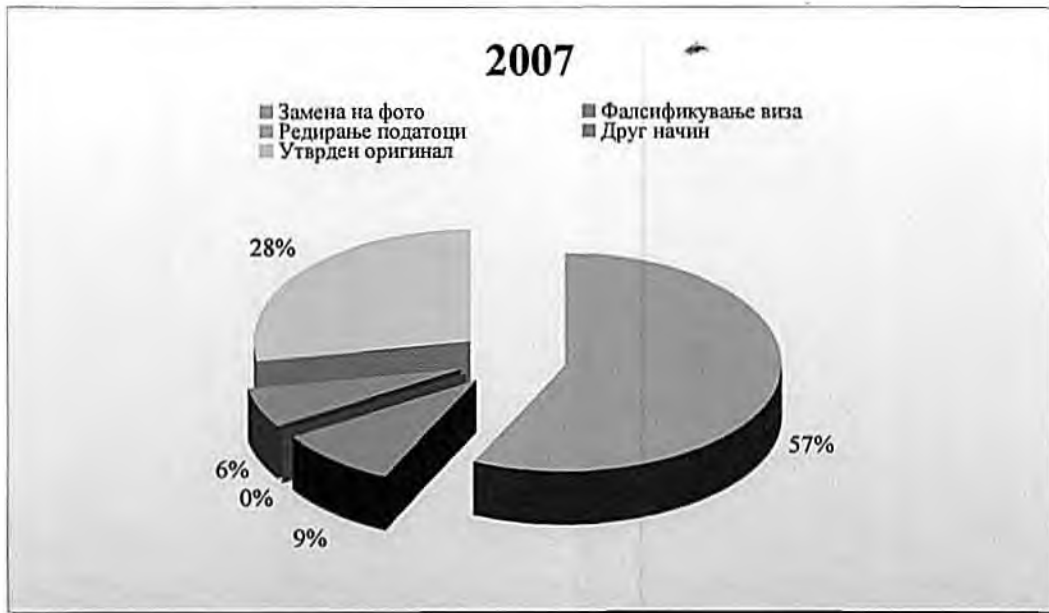
дијаграм 5.

Во 2006 година во Одделението за испитување спорни документи се доставени вкупно 1309 предмети. Од нив за утврдување на оригиналност на македонски патни исправи се 46 предмети, со вкупно 55 македонски патни исправи. Со увид во завршените вештачења, дојдено е до резултат дека се фалсификувани 51 патни исправи, а оригинални се 4 македонски патни исправи.

Односно, од вкупно доставени 55 македонски патни исправи, фалсификувани се 93 % македонски патни исправи, додека оригинални се 7 % македонски патни исправи. Од вкупно 51 фалсификувани македонски патни исправи, кај 32 фалсификувањето е извршено со замена на фотографијата на носителот, односно 60 %. Кај четири фалсификувањето е извршено со редирање (бришење и преправање) на податоци, односно 7 %. Кај десет фалсификувањето е извршено со фалсификување на визата внесена во патната исправа, односно 19 %. Кај пет македонски патни исправи фалсификувањето е извршено на друг начин, односно 7 %.

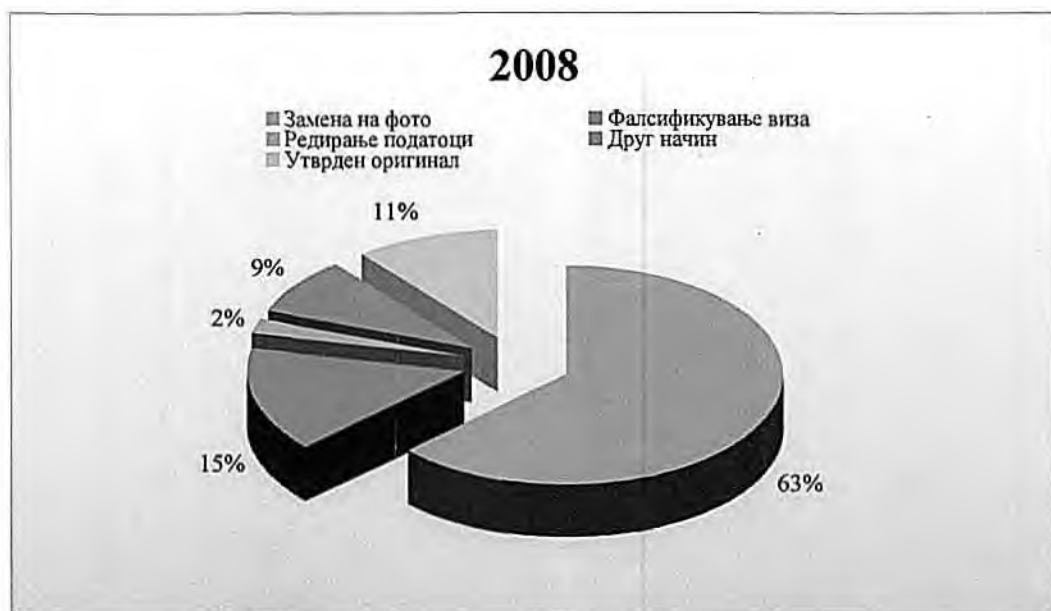
дијаграм б.

Во 2007 година во Одделението за испитување спорни документи се доставени вкупно 1294 предмети. Од нив за утврдување на оригиналност на македонски патни исправи се 55 предмети, со вкупно 65 македонски патни исправи. Со увид во завршените вештачења, дојдено е до резултат дека се фалсификувани 47 македонски патни исправи, а оригинални се 18 македонски патни исправи.

Односно, од вкупно доставени 65 македонски патни исправи, фалсификувани се 72 % македонски патни исправи, додека оригинални се 28 % македонски патни исправи. Од вкупно 47 фалсификувани македонски патни исправи, кај 37 фалсификувањето е извршено со замена на фотографијата на носителот, односно 57 %. Не е утврдено фалсификување со редирање (бришење и преправање) на податоци. Кај шест фалсификувањето е извршено со фалсификување на визата внесена во патната исправа, односно 9 %. Кај четири македонски патни исправи фалсификувањето е извршено на друг начина, односно 6%.

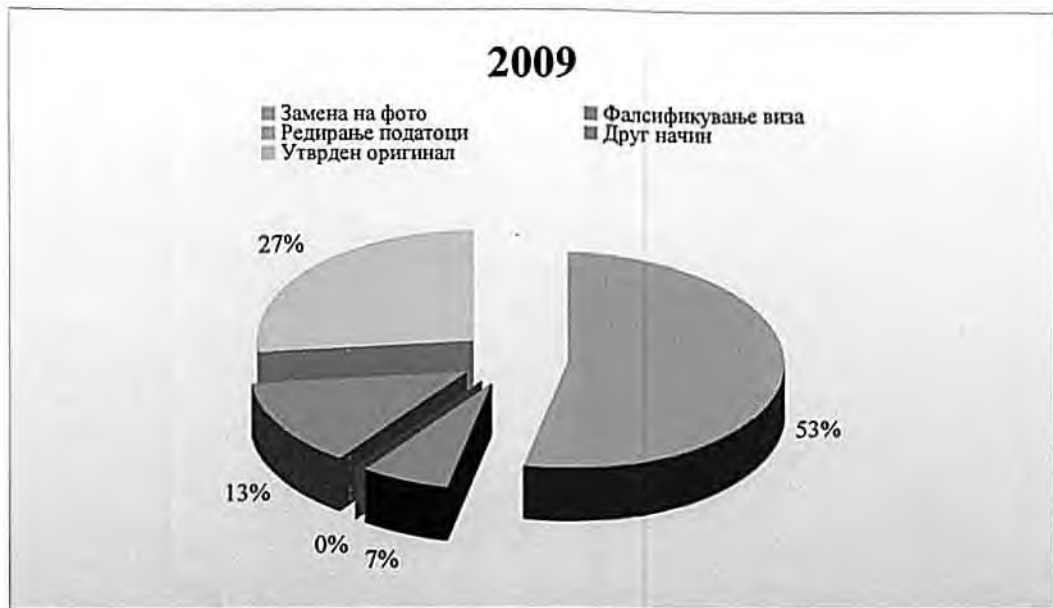
дијаграм 7.

Во 2008 година во Одделението за испитување спорни документи се доставени вкупно 1141 предмети. Од нив за утврдување на оригиналност на македонски патни исправи се 36 предмети, со вкупно 46 македонски патни исправи. Со увид во завршените вештачења, дојдено е до резултат дека се фалсификувани 41 македонски патни исправи, а оригинални се 5 македонски патни исправи.

Односно, од вкупно доставени 46 македонски патни исправи, фалсификувани се 89 % македонски патни исправи, додека оригинални се 11 % македонски патни исправи. Од вкупно 41 фалсификувани македонски патни исправи, кај 29 фалсификувањето е извршено со замена на фотографијата на носителот, односно 63 % проценти. Кај една македонска патна исправа фалсификувањето е извршено со редирање (бришење и преправање) на податоци, односно 2 %. Кај седум фалсификувањето е извршено со фалсификување на визата внесена во патната исправа, односно 15 %. Кај четири македонски патни исправи фалсификувањето е извршено на друг начин, односно 9 %.

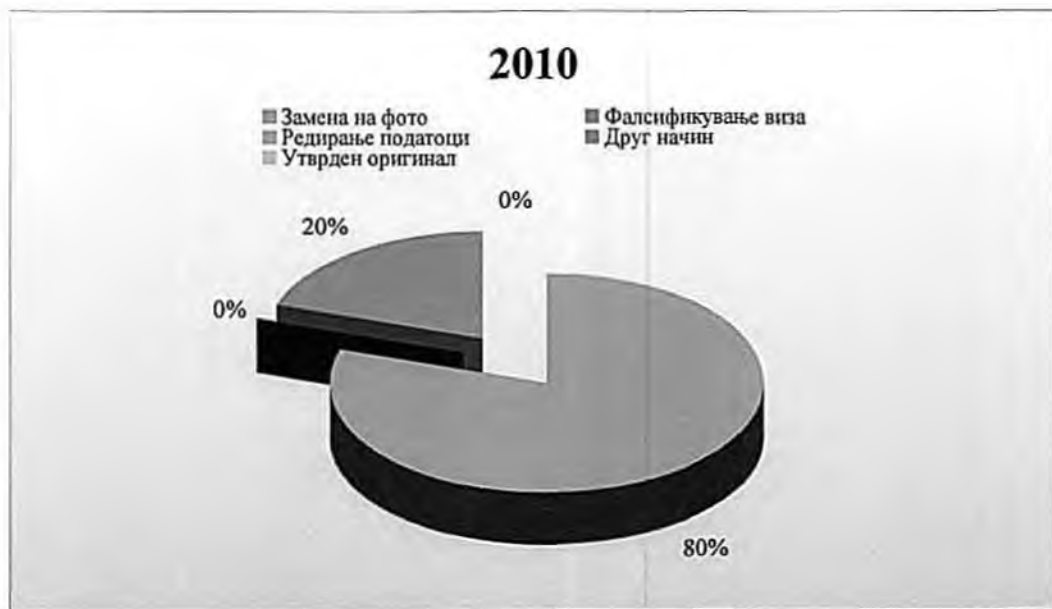
дијаграм 8.

Во 2009 година во Одделението за испитување спорни документи се доставени вкупно 1087 предмети. Од нив за утврдување на оригиналност на македонски патни исправи се 24 предмети, со вкупно 30 македонски патни исправи. Со увид во завршените вештачења, дојдено е до резултат дека се фалсификувани 22 патни исправи, а оригинални се 8 македонски патни исправи.

Односно, од вкупно доставени 30 македонски патни исправи во проценти се фалсификувани 73 % македонски патни исправи, додека пак оригинални се 27 % македонски патни исправи. Од вкупно 22 фалсификувани македонски патни исправи, кај 16 фалсификувањето е извршено со замена на фотографијата на носителот, односно 53 %. Не е утврдено фалсификување со редирање (бришење и преправање) на податоци. Кај две фалсификувањето е извршено со фалсификување на визата внесена во патната исправа, односно 7 %. Кај четири македонски патни исправи фалсификувањето е извршено на друг начин, односно 13 %.

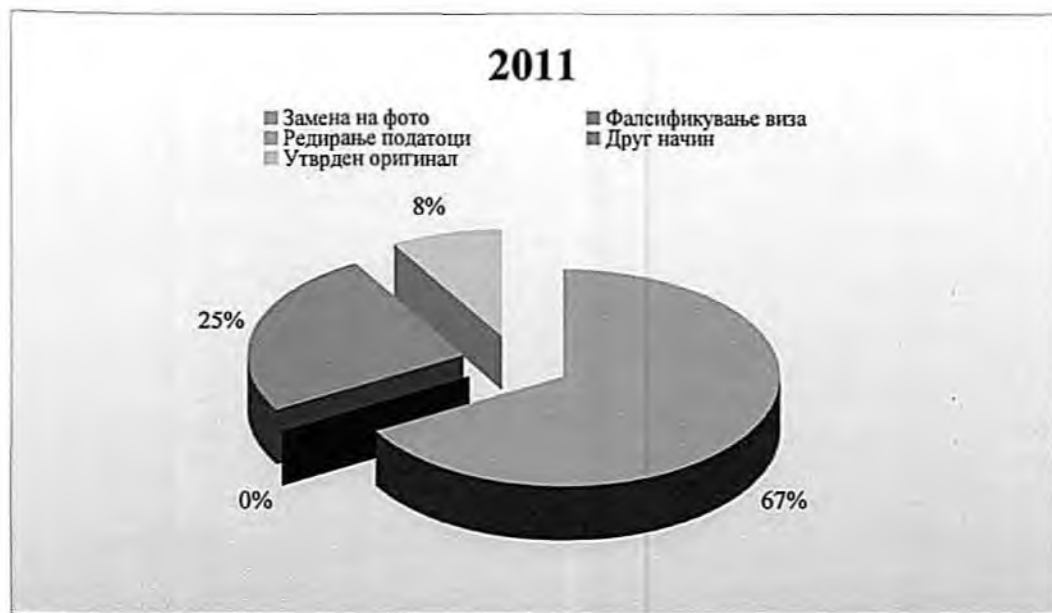
дијаграм 9.

Во 2010 година во Одделението за испитување спорни документи се доставени вкупно 1144 предмети. Од нив за утврдување на оригиналност на македонски патни исправи се 10 предмети, со вкупно 10 македонски патни исправи. Со увид во завршените вештачења, дојдено е до резултат дека се фалсификувани 10 патни исправи, а не се утврдени оригинални патни исправи.

Односно, од вкупно доставени 10 македонски патни исправи, фалсификувани се 100 % македонски патни исправи. Од вкупно 10 фалсификувани македонски патни исправи, кај 8 фалсификувањето е извршено со замена на фотографијата на носителот, односно 80 %. Кај две фалсификувањето е извршено на друг начин, односно 20 %.

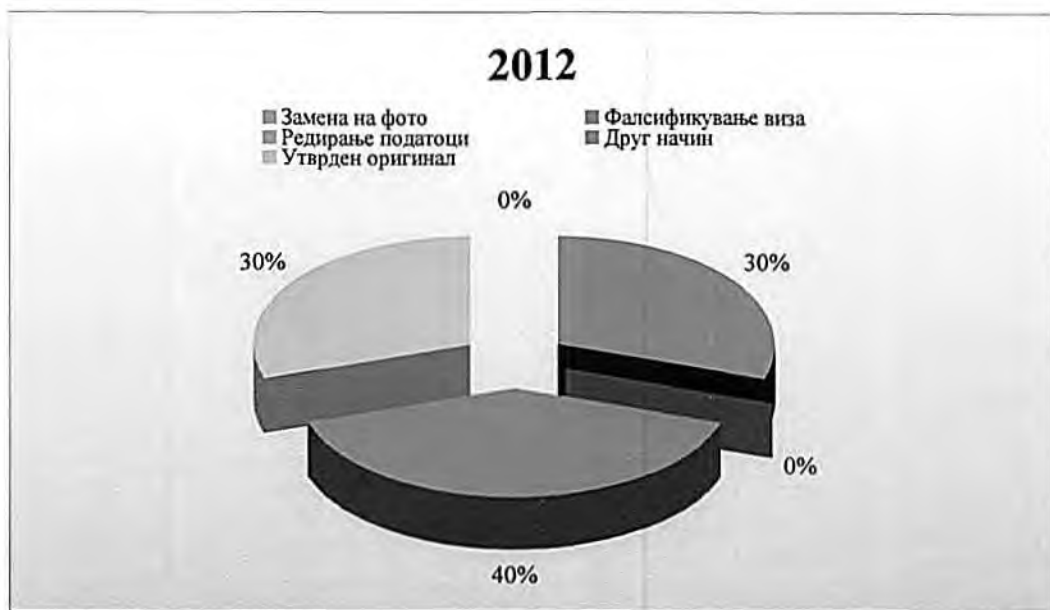
дијаграм 10.

Во 2011 година во Одделението за испитување спорни документи се доставени вкупно 819 предмети. Од нив за утврдување на оригиналност на македонски патни исправи се 11 предмети, со вкупно 12 македонски патни исправи. Со увид во завршените вештачења, дојдено е до резултат дека се фалсификувани 8 патни исправи, а оригинална е 1 македонска патна исправа.

Односно, од вкупно доставени 12 македонски патни исправи, фалсификувани се 92 % македонски патни исправи. Од вкупно 11 фалсификувани македонски патни исправи, кај 8 фалсификувањето е извршено со замена на фотографијата на носителот, односно 67 %. Кај една патна исправа фалсификувањето е извршено со фалсификување на отпечатоци од печат/штембил, една патна исправа е фалсификувана со целосно фалсификување на образецот и кај една патна исправа фалсификувањето е извршено со замена на поликарбонатската страна со податоци, односно на друг начин се фалсификувани вкупно 25%.

дијаграм 11.

Во 2012 година во Одделението за испитување спорни документи се доставени вкупно 592 предмети. Од нив за утврдување на оригиналност на македонски патни исправи се 7 предмети, со вкупно 10 македонски патни исправи. Со увид во завршените вештачења, дојдено е до резултат дека се фалсификувани 7 македонски патни исправи, а оригинални се 3 македонски патни исправи.

Односно, од вкупно доставени 10 македонски патни исправи, фалсификувани се 70 % македонски патни исправи, а оригинални се 30 % македонски патни исправи. Од вкупно седум фалсификувани македонски патни исправи, кај три фалсификувањето е извршено со замена на фотографијата на носителот, односно 30 %. Не е утврдено фалсификување со редирање (бришење и преправање) на податоци. Кај четири македонски патни исправи фалсификувањето е извршено на друг начин, односно 40 %.

Со изложените податоци околу бројот и видот на фалсификати, кои се извршиле во периодот од 2002 до 2012 година, може да се забележи дека од 2007 година вкупниот број на фалсификати значително се намалува. Ако се погледне графикот 4, може да се утврди дека и бројот на доставени спорни македонски патни исправи се намалува драстично по 2007 година.

график 4.

Со анализата на новите безбедносни елементи имплементирани во патната исправа, се утврдува дека намалувањето на бројот на фалсификати, се должи на напредните и најсовремени елементи кои се имплементирани во новата патна исправа. Фалсификувањето на истите е во голем степен оневозможено, секако не е невозможено, но во секој случај е потешко за изведување.

Од друга страна, намалувањето на доставените спорни македонски патни исправи се должи на осовременувањето и интегрираното гранично управување, каде веќе има софистицирана опрема со која веднаш се овозможува примарен, брз подетален преглед на зголемените заштитните елементи кои се од втор левел на верификација од биометриската патна исправа.

8. ЗАКЛУЧОК

Истражувањата во магистерскиот труд преку статистички податоци имаа за цел да ја истакнат тесната корелација помеѓу успешно импелентираниот проект за биометриски патни исправи со зголемувањето на бројот на излези од страна на македонски државјани, согласно визните олеснувања кон Шенген зоната, произлезени од воведувањето во употреба на биометриската македонска патна исправа. Од друга страна пак, да се покаже зависноста помеѓу можноста да се врши фалсификат на македонската патна исправа и воведувањето на новите заштитни елементи во патна исправа.

Во трудот беа собрани официјални податоци околу бројот на влез на македонски државјани и бројот на излез на македонски државјани од граничните премини на Р. Македонија. Беше направена статистичка обработка на истите и беше извршена споредбена анализа на добиените резултати.

Исто така беа направени истражувања околу бројот на доставени македонски патни исправи, како и на видот на спроведените вештачења за утврдување на оригиналноста на спорните македонски патни исправи. Со компаративна анализа на добиените резултати се добија податоци околу бројот на утврдени фалсификувани македонски патни исправи по години, како и видот на фалсификатите

Согласно податоците, од наведените анализи се произлезени следните заклучоци:

1. Доколку се погледнат дадените бројки за излезите (табела бр. 3 и график бр. 1 и 2) на македонските државјани во текот на годините 2001-2013 може да се заклучи следното.

По воведувањето и комплетно имплементирањето на новите биометриски патни исправи бројот на излези на граничните премини од страна на државјаните

на Р. Македонија значително е зголемен во однос на периодот пред да се воведат биометриските патни исправи. Како резултат на целосното успешно реализирање на овој проект, следствено Р. Македонија доби привилегии во однос на Шенгенската зона и со определени правила, државјаните на Р. Македонија кои поседуваат биометриска патна исправа можат да патуваат во Шенген зоната без виза.

2. Кога е во прашање безбедносниот аспект од имплементирањето на безбедносните заштитни елементи во македонската патна исправа, со прибраните и анализирани статистички резултати добиени за период од 2002 до 2012 година, може да се заклучи дека е видлив особен пад на бројот на фалсификувани патни исправи. Значајно да се напомене е дека има особен пад и во бројот на доставени патни исправи (график 4) за кои постои сомнење дека е извршено фалсификување. Имено, ако се погледнат резултатите за 2005 година (табела 5 и 6), може да се забележи дека вкупниот број на доставени и анализирани македонски патни исправи е 102, од кои 83 македонски патни исправи се фалсификувани на некој начин. Споредбено со 2009 година, каде вкупниот број на доставени македонски патни исправи за анализа и испитување изнесува 30 македонски патни исправи, од кои 22 се фалсификувани на некој начин.

3. Доколу се земат предвид билатералните договори за премин на границите со лична карта како лична исправа за преминување на граничен премин, склучени со соседните држави, може да се заклучи дека од особена важност е потребата да се воведат и соодветна македонска лична карта. Согласно билатералните договори склучени на Р. Македонија со Р. Србија, Косово и Р. Албанија, за премин на границата само со лична карта, од особена безбедносна и стратешка важност е за Р. Македонија да воведат нови лични карти кои во себе ќе имаат интегриран безбедносен микрочип, со биометриски податоци за носителот на исправата. Со оглед на улогата на личната карта како средство за лична идентификација при преминувањето на границите со соседните држави, можни се појави на злоупотреба и манипулација со истата. Согласно тоа, во најскоро време е потребно Р. Македонија да изготви стратешки план со соодветни регулативи, за воведување и

имплементирање на македонски лични карти кои ќе поседуваат заштитен микрочип со биометриски податоци за носителот.

4. Од особена важност е да се посвети особено внимание на олеснетиот визен режим, од причина дека може да стане плодно тло за нелегална миграција. Постојано треба да се почитуваат безбедносните и стратешки препораки и договорите за реадмисија кои се претходно потпишани.

9. БИБЛИОГРАФИЈА

Литература:

1. Алексиќ Ж., „Вештачење фалсификата докумената рукописа и новца“, Београд, 1996 година.
2. Алчева Г., „Слободата на движење на лица од државите кандидатки во Европската Унија“, Правен Факултет, Скопје 2012 година.
3. Андонов О., „Моделот за рано предупредување на Европската Унија и неговото влијание врз безбедносната политика на Р. Македонија“, Докторска дисертација, Институт за безбедност, одбрана и мир, Скопје 2010 година.
4. Бернд Х., „Европско кривично право“, Датапонс, 2010 година.
5. Водинелиќ В., „Криминалистичка обрада фалсификата новца и исправа“, Београд, 1972 година.
6. Гоцевски Т., Бакрески О., Славески С., Георгиева Л., „Интересите на Република Македонија во градењето на Европската безбедност“, Филозофски факултет, Скопје 2008 година.
7. Дујовски Н., „Процесот на преговарање за прием во членство во Европската Унија, во областите правда и внатрешни работа и заедничка надворешна и безбедносна политика“ од Докторска дисертација, Правен Факултет, Скопје 2011 година.
8. Кајин Ш., „Меѓународна полициска соработка во Европската Унија и Р. Македонија, со посебен осврт на меѓународните организации“, Магистерски труд, Европски Универзитет, Скопје 2011 година.
9. Лазаров Л. „Европска Унија Состојби и перспективи“, Култура, Скопје, 2005 година.

10. Лазаров Л., „Европска Унија, Состојби и перспективи“, Култура, Скопје 2005 година.
11. МО Филозофски факултет, „Глобализацијата, мирот и безбедноста“, Скопје, 2008 година.
12. Нацев З., Начевски Р., „Безбедноста и националната одбрана“, Македонска ризница Куманово, 2001 година.
13. Нацев З., Петрески Т., „Стратегиски проекции на Република Македонија во надворешната и безбедносната политика“, Европа 92, Кочани, 2013 година.
14. Стојановски Д., „Фалсификувани исправи“, Култура, Скопје, 2005 година.
15. Филозофски факултет, „Годишен зборник“, Скопје, 2006 година.
16. Хју П., „Поим за глобална безбедност“, Табернакул, Скопје, 2009 година.
17. Friedrich F., Johannes P., „Програма за обука за фалсификувани документи и хармонизација на терминологијата на англиски јазик“, Втор дел, Врзија 01/2004.
18. Friedrich F., Johannes P., „Програма за обука за фалсификувани документи и хармонизација на терминологијата на англиски јазик“, Прв дел, Врзија 01/2004.

Закони на Република Македонија:

19. Закон за Азил и Привремена заштита на Република Македонија, Пречистен текст, „Службен весник на Република Македонија“ број 19 од 13.02.2009 година.-
20. Закон за Внатрешни работи на Република Македонија, “Службен весник на Република Македонија” бр.42 од 03.03.2014 година.

21. Закон за Гранична контрола на Република Македонија, „Службен весник на Република Македонија“, број 171 од 30.12.2010 година.
22. Закон за Заштитна на личните податоци на Република Македонија, Пречистен текст, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 7/05 и 103/08.
23. Закон за изменување и дополнување на Законот за патните исправи на државјаните на Република Македонија, „Службен весник на Р. Македонија“ бр. 19 од 19.02.2007 година.
24. Закон за изменување и дополнување на Кривичниот Законик, „Службен весник на Република Македонија“, бр.135 од 03.10.2011 година.
25. Закон за Патни исправи на државјаните на Република Македонија, Пречистен текст, “Службен весник на Република Македонија” бр.73/04 од 21.10.2004 година.
26. Закон за Патните исправи на државјаните на Република Македонија „Службен весник на Република Македонија“ број 67/92.
27. Кривичен Законик на Република Македонија „Службен весник на Република Македонија број 37/96 од 29 јули 1996 година.

Правни и работни документи на Република Македонија:

28. Акциски план за надминување на констатираните недостатоци во делот на Правда, слобода и безбедност, Министерството за внатрешни работи, Скопје декември 2008 година.
29. Годишник на Полициската академија, Полициска академија, 2005-2008 година.
30. Национална концепција за безбедност и одбрана на Република Македонија од 2003 година.

31. Национална стратегија за интеграција на Република Македонија во Европската Унија – Скопје, септември, 2004.
32. ОСВРТ на Третиот Извештај на Европската комисија за мониторинг на пост-визната либерализација со земјите од Западен Балкан, Скопје 28 август 2012 година.
33. ПОТСЕТНИК во врска со исполнување на критериумите за визна либерализација од страна на Република Македонија, Скопје, 29.06.2009 година.
34. ПОТСЕТНИК за средбата со комесарот за проширување на ЕК Оли Рен, Скопје, Јули 2009 година.
35. Спогодба за олеснување на визниот режим и Спогодбата за реадмисија со Европската Унија од 2007 година.
36. Спогодба за стабилизација и асоцијација од 2001 година.

Правилници и Упатства:

37. Правилник за начинот на чување и заштита на документи, извештаи, податоци и други акти во Министерството за внатрешни работи што со закон, друг пропис или одлука на надлежен орган се означени како државна, воена или службена тајна. „Службен весник на Република Македонија“ бр. 48/95 и 34/03.
38. „Упатството за изменување и дополнување на Упатството за начинот на пасош и заеднички пасош за државјаните на Република Македонија, како и постапката за издавање на визи на тие пасоши“, Службен весник на Република Македонија, бр. 40 од 30.03.2007 година.-

Меѓународни документи:

39. Agreement between the European Community and the Former Yugoslav Republic of Macedonia on the Readmission of persons residing without authorisation.
40. Asylum decisions, Swedish Migration Board, 2010 - <http://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Agency/Facts-and-statistics-/Statistics/2010.html> - посетена на 05.07.2015 година.
41. Council Regulation (EC) No 2252/2004 of 13 December 2004 on standards for security features and biometrics in passports and travel documents issued by Member States.
42. Doc 9303, Sixth Edition — 2006, Approved by the Secretary General and published under his authority, International Civil Aviation Organization.
43. EU-Western Balkans Summit Thessaloniki, 21 June 2003, Declaration.
44. Regulation (EC) no 444/2009 of the European Parliament and of the Council of 28 May 2009, amending Council Regulation (EC) No 2252/2004.
45. The 1951 Convention and 1967 Protocol relating to the status of refugees, UNHCR - <http://www.unhcr.org.uk/about-us/history-of-unhcr/the-1951-refugee-convention.html> - посетена на 07.07.2015 година.
46. The European Council, Copenhagen, 21-22 JUNE 1993, Copenhagen European Council, Reproduced from the Bulletin of the European Communities, No.6/1993.
47. Treaty on European Union, Council of European Communities, Brussels Luxembourg, 7 February 1992.
48. Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, Amsterdam, 2 October 1997.
49. Visa liberalization with the Former Yugoslav Republic of Macedonia, Roadmap, 2008.

50. Western Balkans - Annual Risk Analysis, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 и 2015, European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union, Public version, FRONTEX.

Интернет извори:

51. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/document-security/index_en.htm - посетена на 03.09.2014 година.
52. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/index_en.htm
53. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen-information-system/index_en.htm - посетена на 28.07.2014 година.
54. http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/countries/ipa_miff_081106_en.pdf - посетена на 20.05.2014 година
55. http://ec.europa.eu/home-affairs/doc_centre/main/main_law_en.htm - посетена на 20.03.2014 година.
56. http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Schuman - посетена на 23.04.2014 година.
57. <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html#0093010004> - посетена на 28.07.2014 година.
58. http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/enlargement/e50020_en.htm - посетена на 25.04.2014 година.
59. http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_introduction_en.htm

60. http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/114544_en.htm - посетена на 30.07.2014 година.
61. http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/133020_en.htm - посетена на 30.07.2014 година.
62. http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/133075_en.htm - посетена на 03.09.2014 година.
63. http://europa.eu/rapid/press-release_PRE-03-163_en.htm
64. <http://frontex.europa.eu/about-frontex/origin/> - посетена на 05.07.2015 година.
65. <http://grid.mk/read/news/119373853/1270897/jankuloska-maksimalno-sme-posveteni-na-namaluvanje-na-brojot-na-lazhni-azilanti> - посетена на 15.07.2015 година.
66. <http://mk.euabc.com/word/12> - посетена на 14.04.2014 година.
67. <http://prado.consilium.europa.eu/> - посетена на 25.04.2014 година
68. http://www.dadalos-europe.org/mzd/grundkurs_1.htm
69. http://www.dadalos-europe.org/mzd/materialien/begriffe_a-b.htm#4
70. <http://www.edisontd.net/> - посетена на 25.04.2014 година.
71. <http://www.esiweb.org/pdf/White%20List%20Project%20Paper%20-%20Roadmap%20Macedonia.pdf>
72. <http://www.eurotreaties.com/amsterdamtreaty.pdf>
73. <http://www.fco.gov.uk/en/travel-and-living-abroad/passports1/passports-a-to-z/b-topics/biometric-passports>
74. <http://www.icao.int/about-icao/Pages/default.aspx> - посетена на 25.04.2014 година.
75. <http://www.icao.int/Pages/default.aspx>

76. <http://www.icao.int/Security/mrtd/Pages/Document9303.aspx>
77. <http://www.igu.gov.mk/?q=node/8>
78. <http://www.igu.gov.mk/?q=node/8>
79. http://www.macedonianembassy.org/index.php?option=com_content&view=article&id=113%3Avisa-facilitation-agreement&catid=69%3Adocuments&Itemid=83&lang=mk
80. <http://www.makemigration.com/> - посетена на 07.07.2015 година.
81. <http://www.mfa.gov.mk/?q=node/147> - посетена на 06.08.2014 година
82. <http://www.mvr.gov.mk/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=445> - посетена на 11.04.2014 година.
83. <http://www.mvr.gov.mk/ShowAnnouncements.aspx?ItemID=13148&mid=1367&tabId=358&tabindex=0> - посетена на 11.04.2014 година.
84. <http://www.mvr.gov.mk/upravni-rab/1> - посетена на 08.07.2015 година.
85. <http://www.sep.gov.mk/>
86. <http://www.sobranie.mk/?ItemID=549658A1EB32664F8B84EC9255262584>
87. <http://www.sobranie.mk/?ItemID=B55A29A7E4A01A47AC4C84A30EAE56B3>
88. <http://www.sobranie.mk/?ItemID=FA0E84D4567ED2458D56161473D32627>
89. http://www.sobranie.mk/WBStorage/Files/01_Prilog_1_Pregled_na_nacionalni_pravni_akti_koi_se_usoglasuvaat_so_EU_2009-2014.pdf
90. <http://www.statewatch.org/news/2005/nov/eu-biometric-ID-Cards-Conclusions.pdf> - посетена на 23.04.2014 година.
91. <http://www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml>
92. https://hr.wikipedia.org/wiki/Pravna_ste%C4%8Devina_Europske_unije - посетена на 06.07.2015 година.